

Publicació
de Rosa Sensat

maig 2005

P E R S P E C T I V A

E S C O L A R 2 9 5

**Conceptes clau
i competències
comunicatives
de les ciències
socials**

**Impulsem
la biblioteca
de Diakha Madina**

**Manifest del Fòrum
Social per l'Educació
a Catalunya**

Maig 2005

P E R S P E C T I V A
E S C O L A R 2 9 5

Edició i Administració:

Associació de Mestres Rosa Sensat.
Av. de les Drassanes, 3 • Tel. 934 817 373
Fax: 933 017 550 • 08001 Barcelona
E-mail: pescolar@rosasensat.org
<http://rosasensat.org/pescolar>

Consell de Redacció:

Josep Callís, Antoni Domènech, Dolors Freixenet,
Quim Làzaro, Raül Manzano, Marta Mata,
Elena Noguera, Joan Pagès, Antoni Poch, Maria Torres

Directora:

Carme Tomàs

Directora adjunta:

Mercè Comas

Secretària de Redacció:

Carme Suaz.

Disseny gràfic:

Vilaseca/Altarriba

Coberta:

Jordi Lascorz

Composició i muntatge:

Núria Hortal, Inge Trowsky

Dibuixos:

Werner Thöni

Fotòlits:

SerGraDi, S. L.

Impressió:

GyERSA

Subscripcions i distribució llibreries:

Associació de Mestres Rosa Sensat

Dipòsit legal:

B. 2090-1975-ISSN: 0210-2331

Subscripció anual:

Preu soci: 46,40 euros. Preu no soci: 51,55 euros.
P.V.P. 5,75 euros.

Perspectiva Escolar agraeix a Montserrat Casas
la coordinació del monogràfic.

Subscripció a càrrec de:

Editorial:

No ens cal una nova assignatura... 1

Monogràfic:

Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

Què ensenyar de ciències socials a
l'educació obligatòria?

Montserrat Casas 2

Un exemple de selecció de continguts
per a la programació de l'àrea de
coneixement del medi social i cultural.

Dolors Bosch i Carme Gotsens 19

Un exemple de diàleg inicial.
L'explotació laboral infantil.

Dolors Bosch i Neus González 34

L'edat mitjana: una etapa de la història
de la humanitat.

Victòria Barceló 44

Parlar i escriure sobre ciències socials.

Dolors Freixenet 52

La reconstrucció del coneixement social
mitjançant la interpretació i l'argumentació.

Roser Canals 69

Bibliografia complementària.
Biblioteca Rosa Sensat 83

Escola:

Any del Llibre.

Compartim un SOMNI: impulsem
la biblioteca de Diakha Madina.
Teresa Guillaumes i Àfrica Guerrero 87

Escola i societat:

Document.

Fòrum Social per l'Educació a Catalunya.
Manifest. 92

Novetats:

Novetats bibliogràfiques. 97

Cartellera. 100

Carta a les lectores i als lectors. 102

R O S
S E N
S A T

Amb el suport de:

No ens cal una nova assignatura...

Com aprendre a superar els obstacles que la societat adulta posa als i a les joves perquè puguin participar democràticament en la construcció de la seva vida i de la seva societat?

Perspectiva Escolar i Rosa Sensat sempre han estat compromesos en la formació democràtica dels infants i dels joves. Ja abans de l'existència de l'actual democràcia apostàvem per un model d'organització de l'escola i de la convivència basat en els **drets humans**. Sabem que la democràcia com a forma d'organització política i de convivència social s'aprèn i es practica; no és innata. S'aprèn participant de la vida de la comunitat i estudiant com la humanitat ha anat superant obstacles i tota mena de traves.

Per això vam apostar ja fa anys per una educació cívica basada en la participació dels nens i de les nenes, dels joves, en la vida de les escoles i els instituts i en els coneixements d'àrees com les ciències naturals i les ciències socials, degudament plantejats. Per això, alguns ja creïem que els eixos transversals i l'educació en valors tal com es plantejava a la LOGSE no eren suficients i representaven, en certa manera, un pas enrere en relació amb la proposta d'educació cívica. La LOCE va proposar anar encara més enrere amb la desaparició de fet de la transversalitat i del retorn a un currículum ben disciplinari que deixava poc marge per a la pràctica, l'acció i la reflexió democràtica.

Catalunya i Espanya han quedat una mica al marge del debat sobre la formació política dels joves i la necessitat de repensar la seva formació ciutadana. Ara se'ns anuncia l'aparició d'una nova assignatura: Educació per a la ciutadania.

No es tracta de carregar una vegada més els continguts del currículum sinó de repensar i adequar els existents –en especial els de ciències naturals i socials– perquè els i les joves es dotin dels conceptes, les teories i els procediments que els permetin comprendre el món i intervenir en la seva construcció.

Eliminem els obstacles que impedeixen els nois i les noies exercir plenament els drets i deures com a ciutadans en aquells espais on es desenvolupa la seva educació, la seva formació com a grup i, en especial, a les escoles. Bona part d'aquests obstacles deriven d'una obsoleta organització de l'espai i del temps de l'ensenyament i l'aprenentatge, de l'organització, de la comunicació i de la convivència a l'espai escolar.

Ensenyem als nois i a les noies com és el món que es trobaran i les eines teòriques i metodològiques que els permetran intervenir-hi i participar en la seva millora. És l'hora de donar la veu i la paraula als nens i a les nenes i als joves perquè aprenguin a ser ciutadans i ciutadanes demòcrates. Perquè facin seus els valors democràtics pels quals han lluitat tantes persones d'aquí i d'arreu del món.

2 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

L'article tracta dels conceptes socials clau i de les competències comunicatives per parlar i escriure ciències socials. Aquests dos eixos ens serveixen per triar el «què» volem ensenyar i també el «com» ho volem «ensenyar». Les reflexions que s'hi fan poden servir per entendre millor les experiències que es presenten en els altres articles.

Què ensenyar de ciències socials a l'educació obligatòria?

**Montserrat
Casas Vilalta***

Professora de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat Autònoma de Barcelona

Presentació¹

El curs 1999-2000, un grup de professores d'educació obligatòria i d'universitat, amb una llarga experiència docent, vàrem decidir formar un grup de treball a l'Associació de Mestres Rosa Sensat per reflexionar sobre l'ensenyament i l'aprenentatge de les ciències socials. Volfem aprofundir sobre el *què ensenyar*. Seleccionar el que volem ensenyar és un exercici que tot el professorat fa de manera més o menys conscient, ja que el possible contingut a ensenyar pot ser molt ampli i el temps escolar de què disposem és forçosament limitat. Com és evident, quan es reflexiona sobre el *què ensenyar*, també et plantejges el *com ensenyar*.

Per a la selecció dels continguts conceptuals ja hi havia una recerca sobre conceptes socials clau² que ens facilitava el treball. L'organització d'aquesta tipologia de continguts utilitzant els conceptes socials

* e.mail: montserrat.casas@uab.es

1. En aquest article i en els altres que exempliquen el seu plantejament, es recullen alguns dels continguts del «Premi Rosa Sensat de Pedagogia 2004». Els autors i autores d'aquests articles són també els autors del treball que va ser premiat.

2. Investigació dirigida per Pilar Benejam (1993-96) «Els conceptes socials clau en

clau ens permetia triar aquells continguts que facilitessin a l'estudiant adquirir esquemes útils per l'estudi i la interpretació dels problemes socials més rellevants i facilitar marcs de referència per aproximar-se a la comprensió del món d'avui.

En els cursos següents, hem centrat el nostre treball en les habilitats o competències comunicatives,³ com a contingut procedimental, perquè estem convençuts que la comunicació oral i escrita és essencial per ensenyar i per aprendre ciències socials i que les competències lingüístiques de justificar, interpretar i argumentar formen part dels fonaments de la convivència democràtica. Les capacitats i competències bàsiques d'una formació democràtica són aquelles que afavoreixen l'autonomia de les persones per prendre decisions i compromisos, defensar els drets i deures de la ciutadania i potenciar la cooperació, la participació, el diàleg, la solidaritat i el respecte.

En aquest article parlarem dels conceptes socials clau i de les competències comunicatives per parlar i escriure de ciències socials. En els articles següents s'exposaran aplicacions a l'aula.

Estructurar els continguts a partir dels conceptes social clau, que serveixin d'eixos vertebradors del coneixement⁴

Els conceptes socials clau són conceptes transdisciplinars, amb gran capacitat integradora i estructuradora del coneixement que serveixen per organitzar els continguts conceptuals de les ciències socials.

l'ensenyament de les ciències socials». Unitat de Didàctica de les Ciències Socials de la UAB. En aquesta investigació es fa una proposta de conceptes socials clau, que és la que nosaltres utilitzem.

3. JORBA, J.; GÓMEZ, I.; PRAT, A. *Parlar i escriure per aprendre. L'ús de la llengua en situació d'aprenentatge des de les àrees curriculars*. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació-Universitat Autònoma de Barcelona, 1998.

BENEJAM, P.; QUINQUER, D. «La construcció del coneixement social i les habilitats cognitivolingüístiques». A: JORBA, J.; GÓMEZ, I.; PRAT, A. *Parlar i escriure per aprendre. L'ús de la llengua en situació d'aprenentatge des de les àrees curriculars*. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació-Universitat Autònoma de Barcelona, 1998.

4. BATLLORI, R.; CASAS, M. *El conflicto y la diferenciación. Conceptos clave en la enseñanza de las ciencias sociales*. Lleida: Ed. Milenio, 2000.

BENEJAM, P. «La oportunidad de identificar conceptos clave que guíen la propuesta

4 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

El currículum de ciències socials elaborat des d'aquest punt de vista té un fil conductor al llarg de tota l'escolaritat, el qual garanteix la coherència amb la ciència que s'ensenya i amb la formació global i democràtica, quant al coneixement i anàlisi crítica de la societat i quant a la capacitat per a l'acció política.

Cada un d'aquests conceptes se centra en una perspectiva d'anàlisi, en una manera determinada d'analitzar i d'entendre el món. Des de cada una d'aquestes perspectives, o des de cada concepte clau, es pot visualitzar un aspecte interpretatiu diferent que facilita la comprensió global de la societat. La suma de totes elles, és a dir, de tots els conceptes, configuren l'arc d'anàlisi completa.

Aquests conceptes es poden sintetitzar de la manera següent:

Identitat-alteritat. Convivim amb els altres. Treballar aquest concepte permet prendre consciència de les capacitats, les creences i els interessos propis, com també conèixer els dels altres. Permet desenvolupar el sentit de la tolerància i del respecte pels altres i permet entendre la necessitat de defensar els drets humans

Racionalitat-irracionalitat. Se centra en l'estudi de la causalitat dels fets, situacions o fenòmens socials i de les actuacions de les persones de manera individual o col·lectiva. Permet comprendre-ho des de la complexitat que suposa la valoració de la intervenció humana. Per tant, educa en la relativitat de les valoracions i en la capacitat crítica de les interpretacions.

Diferenciació: Diversitat-desigualtat. La diversitat entesa com a riquesa cultural i la desigualtat com a injustícia social. Quan la diversitat es jerarquitzada perquè algú s'apropia la funció de controlar aquesta diversitat, es pot convertir fàcilment en desigualtat. Desigualtat que es pot visualitzar com a dependència econòmica, cultural, social o política.

curricular de la ciencias sociales. Monografía sobre: *Los conceptos sociales claves*. Dins: *Iber, Didáctica de las Ciencias Sociales Geografía e Historia*, núm 21, 1999, pàg. 5-12.

CASAS, M.; BOSCH, D. y otros. «Problemas sociales relevantes en la enseñanza de las Ciencias Sociales. Educación Secundaria Obligatoria. Una experiencia de aula». Dins: *Iber, Didáctica de las Ciencias Sociales Geografía e Historia*, núm., 34, 2002, pàg. 113-125.

En aquest marc, es treballa el respecte per la diversitat entre les formes de pensar, de ser i d'actuar. Suposa, també, prendre consciència i actuar, per reduir o pal·liar les desigualtats i les injustícies tant en l'aspecte individual com col·lectiu.

Continuïtat i canvi. Pretén introduir un nivell d'anàlisi que faciliti comprendre que les coses no han estat sempre igual i que poden continuar canviant. Per tant, possibilita la introducció del «poder ser» i crea actituds dialogants i de comprensió i convida a l'acció. Segurament, també, allunya les actituds d'intransigència i de dogmatisme.

Valors i creences. Les persones i els grups actuen segons uns codis ètics que s'han conformat a partir d'unes determinades creences i d'uns determinats valors. Això implica entendre que no hi ha veritats absolutes i comprendre que el sistema de valors entre persones diferents i entre grups o comunitats diferents sovint no coincideixen. Treballar des d'aquesta perspectiva facilita actituds i actuacions que comporten el diàleg i el consens per arribar a acords. Això afavoreix les actituds crítiques davant la diversitat d'informacions i d'opinions.

Interrelació i conflicte. Els fets socials només es poden estudiar des de la perspectiva de les relacions entre persones, entre col·lectius, entre institucions o entres països. Només es poden analitzar i comprendre des de l'òptica de les múltiples interrelacions i interaccions que es produeixen. Sabem que les persones i els grups no poden viure aïllats, no són autosuficients, necessiten els altres per comunicar-se, per compartir projectes o encara que només sigui per cobrir les seves necessitats. Les persones i els grups es comuniquen i s'interrelacionen i d'aquesta interrelació sovint sorgeixen conflictes. Treballar des d'aquesta perspectiva facilita la comprensió de les interrelacions, les interdependències i les múltiples connexions que es generen en el nostre món globalitzat i facilita l'estudi dels orígens dels conflictes, del procés del seu desenvolupament i permet estudiar i interpretar les possibles solucions.

Organització social. La societat s'organitza de moltes maneres, per defensar interessos comuns, per afeccions compartides, per veïnatge, per opcions polítiques, etc. En aquest cas es pretén centrar en la comprensió de l'organització de la societat, com a necessitat vital

6 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

i social dels humans. També facilita la comprensió de les estructures de poder, de l'organització política dels territoris i dels estats. És pretén donar raons per a la participació i l'acció política.

Exemples de dues unitats didàctiques organitzades a partir del conceptes socials clau

Per facilitar la comprensió del que pretenem exposar en aquests quadres, es plantegen només els enunciats dels possibles temes que es poden estudiar a partir de cada concepte. Però és interessant que quan es treballa a classe amb els estudiants es formulin en forma de pregunta o de problema a resoldre perquè això facilita la motivació, la recerca d'informació i el treball en grup, com es pot veure en cada un dels subtemes que corresponen als diferents conceptes clau del primer quadre (vegeu les dues pàgines següents).

Presentem dues unitats didàctiques que poden servir d'exemple. En cada una de les unitats, els conceptes socials clau han servit d'eix per seleccionar i estructurar els continguts que pretenem treballar amb els estudiants.

Plantejar l'ensenyament de les ciències socials des de l'òptica de la resolució de problemes socials

Un ensenyament basat en l'estudi de problemes rellevants per a la ciència i significatius per a l'alumne implica donar prioritat als aprenentatges que serveixin per entendre i situar-se en la complexitat del món actual. Aquests aprenentatges són bàsics per a la formació del pensament complex i capaciten els estudiants per analitzar les múltiples connexions, interrelacions, interdependències i possibilitats que existeixen per interpretar i posicionar-se davant els problemes de la vida quotidiana, tant dels individuals com dels col·lectius.

Aquest ensenyament facilita que els estudiants aprenguin a aprendre, perquè exigeix aprendre estratègies i habilitats per informar-se sobre les característiques del problema i les variables que hi intervenen, per comprendre l'abast de la problemàtica, per valorar les possibles interpretacions i les possibles vies de solució que siguin coherents, possibles i vàlides. Els estudiants es podran adonar que la diversitat de solucions respon a diferents maneres d'interpretar i de valorar el ma-

Racionalitat/irracionalitat

Comprendre la complexitat dels fets i de les situacions. Tot passa per unes raons i tot té unes conseqüències. S'afavoreix la relativitat i la capacitat crítica.

Tema: Un món plural i dinàmic. Per què és així? Causes i conseqüències.

Explicació

Identitat/alteritat

Conèixer la pròpia cultura per poder parlar; conèixer la dels altres per poder escoltar. Donant al «jo» i a «l'altre» el mateix valor.

Tema: Què entenem per cultura? La meua cultura és molt diferent de la d'altres persones del món?

Definició

Diferenciació Diversitat/desigualtat

Diversitat per diferents costums, desigualtat per diferents oportunitats. Considerar la diferència cultural com un bé en ella mateixa. Respectar l'heterogeneïtat.

Tema: Gent de diferents cultures convergeixen en un mateix territori. Però què parlem de cultures diferents? Per què són diferents? Es produeixen desigualtats?

Descripció, explicació, justificació, interpretació, argumentació.

Creences i valors

Interpretar la realitat cultural a partir de la pluralitat de tots els seus elements i no centrar-la únicament en l'aspecte religiós o ètnic.

Tema: Hi ha moltes maneres de veure el món? Veure el món des de perspectives diferents.

Descripció, explicació, justificació, interpretació.

TEMA:

ELS GRUPS HUMANS ENS ORGANITZEM

Interrelació

Tota cultura és fruit de la interrelació amb altres cultures. Avui en un món global s'intensifiquen aquestes relacions.

Tema: Els intercanvis culturals en la nostra vida diària. Com es relacionen les persones i els grups? Intercanvi, obertura..., interculturalitat?

Descripció, explicació, justificació, interpretació.

Organització social

Capacitat dels homes i de les dones per associar-se, organitzar-se, cooperar per sobreviure i prosperar.

Tema: Com s'organitzen les persones, les comunitats, els països... per solucionar el seu dia a dia? Nosaltres ens organitzem (la classe de 2b).

Descripció, explicació, justificació.

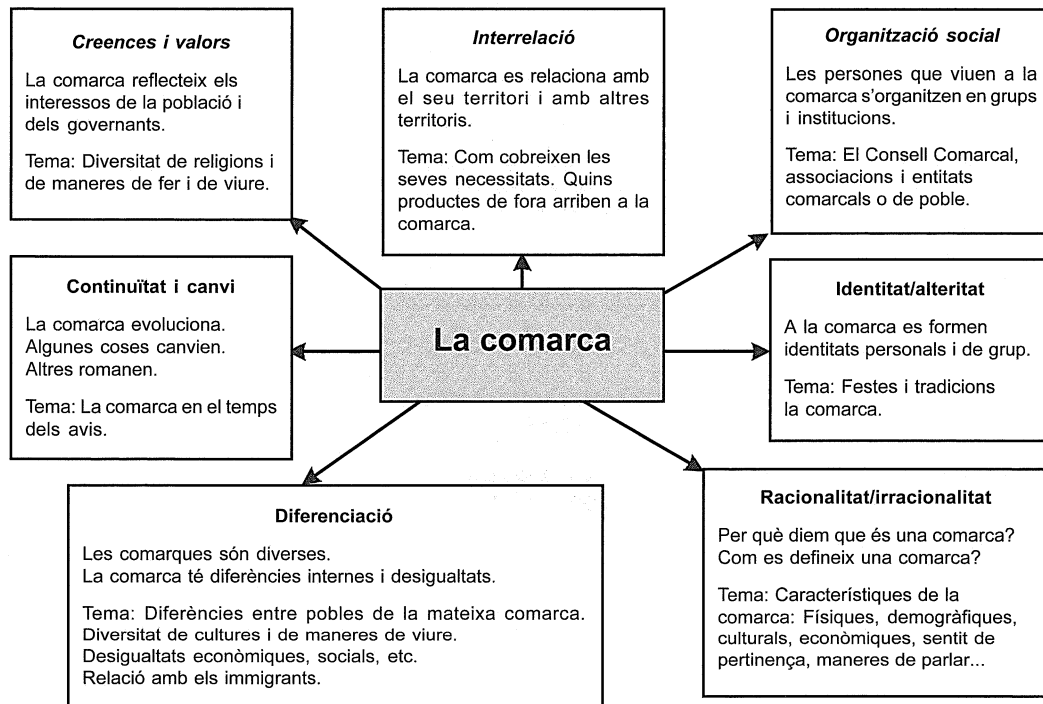
Canvi/continuïtat

Vivim en un món que canvia, però també algunes coses perduren.

Tema: Sempre s'han organitzat igual els grups humans al llarg de la història? Què ha canviat i què continua, Tenim diferents solucions per a les mateixes necessitats.

Descripció, explicació.

8 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

teix problema, fet que facilita que puguin analitzar on es troba l'origen d'aquesta diversitat d'opcions, que generalment es troba en diferents opcions ideològiques que configuren una manera d'entendre el món i una manera de resoldre els problemes col·lectius de la vida quotidiana. Poden comprovar la relativitat del coneixement, reflectida en la diversitat d'opcions, d'opinions i de solucions

Simultaneïtat de la construcció del coneixement científic i social amb el desenvolupament de les competències lingüístiques

Entenem que les capacitats i competències bàsiques d'una formació científica i democràtica són aquelles que afavoreixen que l'estudiant adquireixi els coneixements necessaris per interpretar la realitat social, per convertir la informació en coneixement, i que sigui capaç d'interpretar críticament la societat, d'actuar-hi democràticament i de

participar, de manera activa, en la construcció d'un futur millor. Igualment cal potenciar l'autonomia personal per prendre compromisos, per defensar els drets i deures de la ciutadania, la participació, la cooperació, la solidaritat, el respecte, el diàleg i la comunicació.

És en aquest marc on té sentit l'ensenyament i l'aprenentatge de les competències lingüístiques que conformen i articulen el discurs social. Segurament el primer pas és conèixer, entendre i aprendre, i el segon pas és saber comunicar el que s'ha après. Si considerem que aquests passos es fan de manera simultània, podríem sintetitzar-ho dient: «parlar i escriure és fonamental per aprendre ciències socials» o «comunicar el que s'aprèn serveix per consolidar els aprenentatges».

L'objectiu serà, doncs, desenvolupar la simultaneïtat de la construcció del coneixement científic amb el desenvolupament de les competències lingüístiques, i considerar que el domini progressiu de les habilitats lingüístiques és una manera de donar continuïtat i solidesa als processos d'aprenentatge dels coneixements socials.

Parlar per aprendre

Aprendre és construir i compartir significats i coneixements importants de la comunitat a la qual es pertany. Si entenem l'aprenentatge com una reconstrucció de sabers, el diàleg hi té un paper molt important, d'una banda perquè l'interlocutor ens proporciona altres coneixements i, d'altra banda, perquè la reconstrucció de coneixements implica un diàleg amb nosaltres mateixos.

Dialogar per iniciar el tema. La finalitat d'aquest diàleg és provocar la participació de l'estudiant per explorar les idees prèvies o revisar continguts ja tractats. Entenem que el diàleg inicial per començar un tema és fonamental, ja que permet conèixer què en saben els estudiants, què en pensen, quina és la seva opinió, què n'han sentit a dir. Si el diàleg és ric, dinàmic i obert, també ens pot servir de punt de referència per saber què han après en acabar el tema.

Dialogar per compartir nou coneixement. Quan la finalitat de la conversa o diàleg és compartir nou coneixement per avançar en l'aprenentatge, cal que els estudiants tinguin informació suficient sobre

10 **Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials**

el tema que s'ha de treballar. Informació que ha de controlar el professor encara que els estudiants col·laborin a aportar part d'aquesta informació, el professor ha de donar criteris per seleccionar-la, valorar-la i, en alguns casos, segurament també caldrà que la reelabori per fer-la més entenedora.

Per tant, les relacions interactives entre alumnes i professors a través del diàleg fan possible construir significats cada cop més adequats i més complexos sobre els continguts del currículum. Permet a l'alumne explorar nous coneixements, verbalitzar noves idees i contrastar-les amb els altres, per escollir les que estan ben fonamentades i rebutjar les que no ho estan; això suposa que tan important és aprendre a escoltar com aprendre a parlar.

Tot el que hem vist fins ara sobre la importància del diàleg per aprendre ens permet afirmar que el diàleg és un instrument per construir coneixement, i cal que s'apregui a utilitzar-lo des de l'àrea de ciències socials, ja que és a la vegada un procediment i una estratègia que permet apropiari-se dels continguts i consolidar el coneixement social.

Aprendre a parlar és fonamental, però també és important aprendre a escriure

Fins aquí hem parlat de la conversa i del diàleg, o de la comunicació oral per aprendre ciències socials, però la comunicació també pot ser escrita i, en aquest cas, parlem de la comunicació o de l'expressió escrita. Per tant, cal tenir clar que, a la classe de ciències socials, el llenguatge hi té manifestacions diverses al llarg de l'escolaritat, com pot ser la comunicació oral, però també l'ús del text escrit.

L'alumne ha d'aprendre a llegir i a escriure, s'ha de fixar els objectius respecte al perquè vol llegir o escriure, ha de planificar el que vol fer i el com ho vol fer, ha de saber sintetitzar, ha d'aprendre a planejar-se interrogants, ha de revisar el que ha fet i ha de modificar el que havia previst, si és el cas.

Sabem que la lectura i l'escriptura són instruments per aprendre ciència. Quan l'estudiant llegeix per aprendre necessita comprendre,

ha de poder establir relacions entre el que ja sap i el que el text diu de nou, per tal d'atribuir-li significat; en definitiva, ha de ser capaç de convertir la nova informació en nou coneixement.

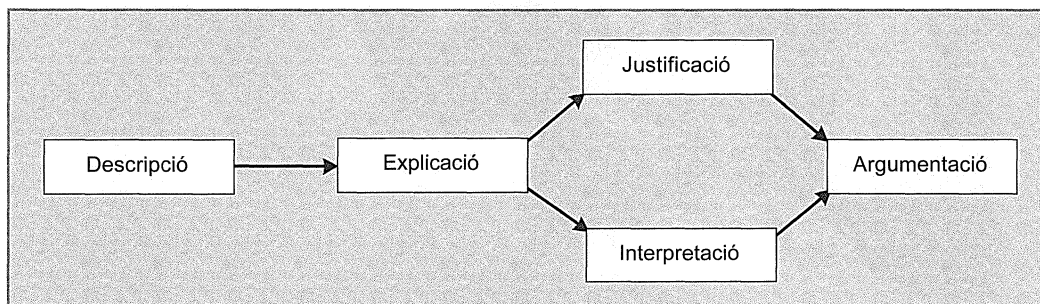
Quan l'estudiant escriu expressa allò que ja sap, però segueix un procés semblant a l'anterior. Ha de tenir clar què ha d'escriure, amb quina finalitat i per a qui ho ha d'escriure, quines són les idees fonamentals que vol comunicar, com les pensa presentar, com ho ha de fer perquè quedi clar el què vol dir...

Escriure és un procés complex de resolució de problemes que posa en relació l'elaboració dels continguts del tema amb les característiques que ha de tenir el text. La relació entre el que es vol dir i com s'ha de dir permet regular i elaborar el propi coneixement; per això quan escrivim, alhora aprenem (Bereiter i Scardamalia, 1987).

12 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

Les competències lingüístiques. Tipologia dels textos escrits

Ens referirem de manera especial a aquelles competències lingüístiques que són més habituals en l'ensenyament i aprenentatge de les ciències socials, com són la descripció, l'explicació, la justificació, la interpretació i l'argumentació.

No és fàcil delimitar l'espai exacte de cada competència lingüística en l'àmbit de l'aprenentatge escolar, perquè hi ha múltiples interrelacions entre elles i els estudiants tendeixen a barrejar-les. Aquestes interrelacions i aquesta difuminació dels límits es fan molt evidents quan s'analitzen produccions orals o escrites dels estudiants, ja que és habitual la utilització desordenada de totes elles. Tot això encara es complica una mica més amb la imprecisió d'alguns llibres de text que proposen activitats d'explicar, de justificar o d'argumentar, quan el que realment demanen gairebé sempre es redueix a l'explicació.

Precisament aquestes dificultats o problemes detectats ens condueixen a la necessitat de revisar l'espai i l'objectiu concret de cada competència lingüística, per tal de trobar les estratègies més adequades per facilitar, tant al professorat com als estudiants, la seva aplicació a l'aula, potenciar la seva intencionalitat formadora i assegurar-ne l'aprenentatge.

Malgrat que no podem parlar de manera rigorosa d'una gradació de dificultats que podria anar des de la descripció fins a l'argumentació, perquè depèn de la complexitat del que es descriu, s'explica, es justifica, s'interpreta o s'argumenta, des de la perspectiva didàctica

s'hauria de treballar cada una d'elles de manera ordenada, programada, intencionada i conscient, tant per part del professorat com per part de l'alumnat.

La descripció

La descripció i la narració son discursos molt utilitzats en ciències socials i, com diu Benejam (1997), des de la perspectiva crítica de les ciències socials cal denunciar l'abús que se'n fa. La descripció és necessària com el primer pas de la informació i és important que els estudiants aprenguin a descriure, però no és suficient, cal també comprendre i per comprendre cal aprofundir en les causes i les conseqüències dels fets i fenòmens socials i en la seva interpretació.

Considerem que *l'objectiu principal de la descripció* és informar sobre qualitats, propietats, fets, accions, objectes o fenòmens socials etc., sense establir-hi cap relació causal explícita. La descripció ha de respondre a la realitat, és com fer la fotografia d'aquesta realitat.

Per descriure s'utilitzen habilitats cognitives com enumerar, observar, identificar, seleccionar, comparar, classificar, etc. Quan es refereixen a fets o situacions socials responen a qüestions com: què és? Com és? Què passa? On passa? Quan passa? Com passa? Què fan? Com ho fan? Qui hi intervén? Com intervenen? Quants són? Com són? Qui són? Què pensen? Com pensen? On viuen? Com viuen? Què volen?, com ho volen?, etc.

L'explicació

L'objectiu bàsic de l'explicació és comprendre la informació i per tant suposa una ampliació qualitativa d'aquesta informació. La seva finalitat és explicitar les relacions causals dels fets, dels fenòmens o dels comportaments.

L'aprenentatge del discurs social també implica la *capacitat de comprendre el per què* o el *per a què*, dels fets, fenòmens, situacions o les actuacions que s'han descrit i d'establir relacions entre les causes i les conseqüències. Com més completa sigui la descripció, és a dir, la capacitat de registrar la informació, més completa serà també

14 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

la comprensió, perquè es tindran més elements per poder relacionar i aprofundir en la comprensió de l'objecte d'estudi.

Les relacions causals han de ser explícites i respondre a preguntes del «per què» o del «per a què». Si retornem a l'exemple de la fotografia, suposaria entrar dins d'aquesta fotografia per comprendre el seu contingut. S'ha de respondre a la qüestió del «per què», a cada un dels interrogants plantejats en la descripció: per què passa? Per què ho fa? Per què és així? Per què intervé? Per què ho fan? Per què pensen això? Per què viuen aquí? Per què viuen així? Per què ho volen? Per què ho volen així?, etc...

La justificació

La justificació busca raons últimes per entendre els fenòmens o fets socials, cosa que també vol dir que la justificació busca «*el per què*» «*dels per què*» que hem trobat en l'explicació.

La justificació requereix un *aprofundiment en la comprensió*, requereix anar més enllà de l'explicació, de l'anàlisi de les causes i conseqüències, cal trobar la raó o raons que permetin entendre i valorar l'explicació, que ens permetin trobar el «per què» de tots els «per què» que s'han utilitzat en l'explicació. La justificació permet trobar les raons últimes d'allò que es pretén comprendre i que es poden aplicar a situacions semblants encara que estiguin allunyades en el temps i en l'espai. Per entendre les últimes causes d'un fet, fenomen, situació o actuació cal poder justificar amb raons sòlides, coherents, pertinents, precises i científiques.

La interpretació

Des de les ciències socials entenem que la interpretació és un element essencial de l'argumentació, perquè permet afegir a les justificacions estrictament científiques, les raons o arguments produïts a partir de les conviccions personals basades en el coneixement científic, però també en conviccions ideològiques i de compromís individual.

En la interpretació hi ha el component lingüístic del compromís personal que introdueix en el procés cognitiu un element molt impor-

tant, que és la possibilitat de remodelar i de reestructurar el propi punt de vista d'acord amb els punts de vista dels altres, i de pensar críticament per poder interpretar la realitat social i prendre compromisos raonats i conscients per millorar la societat.

Aquesta visió, que seria una visió en la qual les coses no totes són blanques o negres sinó que tenen matisos, fa pensar que davant d'un problema o conflicte social, l'opció ideològica o moral que cadascú pren pot matissar, i fins i tot canviar, els resultats finals. El que és interessant, i potencialment ric des del punt de vista formatiu, és que hi ha possibilitat de no dir és blanc o negre, sinó que «jo opto per» blanc o negre. És a dir, no cal definir la solució, sinó que l'únic que faig és prendre la «meva opció», que pot ser diferent de les opcions que prenen els altres.

La interpretació dels fenòmens o de la realitat social suposa una presa de posició per part de qui ho interpreta que dona una altra visió de la realitat. Per tant, la interpretació no és només presa de posició, sinó és una presa de posició a partir dels elements que la condicionen.

La presa de posició no és independent dels continguts i dels coneixements de l'estudiant; a més coneixement consolidat, més capacitat per posicionar-se. És a dir, quan l'estudiant llegeix un text, no només ha d'entendre les idees que hi ha, sinó que a més, haurà d'observar quins elements li faciliten més coneixement per poder optar entre diferents possibilitats.

Podríem *definir la interpretació* com aquelles raons o arguments que tenen un suport científic, però que bàsicament recullen punts de vista, opinions, implicacions i compromís personal, com també propostes per intervenir en la resolució de conflictes o problemes socials. Com ja hem dit, pot respondre a les qüestions següents: com ho faries?, i nosaltres què podem fer? Com podria ser? Com ens agradaria que fos? I tu què en penses? Què creus? Quin és el meu de vista? Quines raons avalen la meva opinió?, etc.

L'argumentació

La justificació, la interpretació i l'argumentació són competències lingüístiques que faciliten la comprensió de la complexitat de la realitat

16 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

social, permeten crear, defensar o modificar l'opinió personal sobre aquesta realitat i potencien la creació d'actituds d'intervenció per millorar-la o modificar-la. Les capacitats de justificar, d'interpretar i especialment la d'argumentar estan a la base de la formació democràtica dels joves.

L'argumentació serveix per aprendre a defensar les conviccions pròpies i entendre que un mateix problema o situació es pot resoldre o es pot interpretar de maneres molt diferents, i totes elles vàlides, per les persones que les defensen. És una bona manera per aprendre a escoltar, a negociar, a cedir, a consensuar, però també a defensar les conviccions pròpies amb rigor i coherència des d'actituds dialogants i democràtiques.

L'objectiu de l'argumentació és produir raons i arguments per defensar una tesi davant d'un interlocutor per poder-lo convèncer. Les raons i arguments han de ser forts, consistents i pertinents per contrastar opinions o per poder convèncer l'altre, si és el cas.

L'argumentació serveix per aprendre a defensar les pròpies conviccions i entendre que un mateix problema o situació es pot resoldre o es pot interpretar de maneres molt diferents, i totes vàlides, per les persones que les defensen. És una bona manera d'aprendre a escoltar, a negociar, a cedir, a consensuar, però també a defensar les conviccions pròpies amb rigor i coherència des d'actituds dialogants i democràtiques

Argumentar és intervenir sobre les opinions, les actituds i els comportaments d'un interlocutor o d'un auditori amb finalitat de convèncer. Segons Toulmin (1993), l'argumentació es pot descriure a partir de quatre operacions fonamentals:

- Afirmar tesis o arguments.
- Justificar el punt de vista que es pretén defensar.
- Rebutjar altres punts de vista possibles.
- Cedir en certs punts per defensar millor el punt de vista propi.
- Permetre contrastar opinions, interpretacions, posicionaments... per després poder qüestionar-los, criticar-los, valorar-los...

Per concloure podem afirmar que el domini de les competències

lingüístiques permet als nois i a les noies expressar i compartir el que han après. En la mesura que comparteixen i contrasten els seus coneixements, les seves opinions i els seus dubtes amb altres persones –companys o professors– més possibilitats tenen de comprendre i d'interpretar el món on viuen, i d'adquirir les eines o els instruments per a rebutjar els radicalismes i els dogmatismes i poder participar activament en una societat democràtica.

A les pàgines següents trobareu exemples que s'han realitzat a l'aula i que pretenen il·lustrar el contingut d'aquest primer article i oferir algunes conclusions del treball fet.

Per saber-ne més

- BATLLORI, R.; CASAS, M. *El conflicto y la diferenciación. Conceptos clave en la enseñanza de las ciencias sociales*. Lleida: Ed. Milenio, 2000.
- BENEJAM, P. «La oportunidad de identificar conceptos clave que guíen la propuesta curricular de las ciencias sociales. Monografía sobre: *Los conceptos sociales clave*». *Iber, Didáctica de las Ciencias Sociales Geografía e Historia*, núm 21, pàg. 5-12, 1999.
- BENEJAM, P.; CASAS, M.; LLOBET, C.; OLLER, M. «La justificación y la argumentación en la enseñanza de las ciencias sociales». Dins: *La construcción del conocimiento social y el lenguaje: el discurso social en el aula*. *Iber, Didáctica de las Ciencias Sociales Geografía e Historia*, núm. 28, pàg. 57-68, 2001.
- CASAS, M.; BOSCH, D. y otros. «Problemas sociales relevantes en la enseñanza de las Ciencias Sociales. Educación Secundaria Obligatoria. Una experiencia de aula». Dins: *Iber, Didáctica de las Ciencias Sociales Geografía e Historia*, núm. 34, pàg. 113-125, 2002.
- CASAS, M.; BOTELLA, J. *La democracia y sus retos en el siglo XXI. Elementos para la formación democrática de los jóvenes*. Barcelona: CISSPRAXIS, 2003.
- HARGREAVES, A.; EARL, L.; RYAN, J. *Una educación para el cambio. Reinventar la educación de los adolescentes*. Barcelona: Octaedro, 1998.
- JORBA, J.; GÓMEZ, I.; PRAT, A. *Parlar i escriure per aprendre*. Barcelona: Bellaterra, ICE-UAB, 1998.

18 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

- LEMKE, J. L. *Aprender hablar ciencia*. Barcelona: Paidós-MEC, 1997.
- MORIN, E. *Los siete saberes necesarios para la educación del futuro*. Barcelona: Paidós, 2001.
- PLANTIN, C. *La argumentación*. Barcelona: Ariel Practicum, 2001.
- TOULMIN, S. E. *Les usages de l'argumentation*. París: Presses Universitaires de France, 1993.
- WESTON, A. *Las claves de la argumentación*. Barcelona: Ariel, 2001.

L'article presenta un exemple de programació de l'Àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural, aplicant els criteris del primer article, és a dir prenent els conceptes socials clau com a eixos vertebradors de tota la programació per projectes.

Un exemple de selecció de continguts per a la programació de l'àrea de coneixement del medi social i cultural

Introducció

Ara fa tres anys, vàrem iniciar un treball conjunt l'escola Sant Felip Neri i un equip del Departament de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat Autònoma de Barcelona amb l'objectiu de revisar la programació de l'àrea de coneixement del medi social i cultural a tota l'etapa de primària i trobar resposta a les inquietuds del centre respecte al treball amb els continguts de ciències socials a partir d'una programació per projectes.

Dolors Bosch

Mestra de primària.
Professora de Didàctica de les Ciències Socials. UAB

Carme

Gotsens

Directora de l'escola Sant Felip Neri de Barcelona

Context

L'escola Sant Felip Neri és situada al bell mig del barri gòtic de Barcelona. És una escola privada concertada, petita i acollidora, d'una sola línia, amb una oferta educativa que comença al segon cicle d'educació infantil i acaba al 4t d'ESO. Des del començament, ja fa 45 anys, l'equip de mestres ha treballat per construir una línia pedagògica coherent que té en compte el que ens diuen els moviments de renovació pedagògica.

20 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

La metodologia dels projectes de treball és un dels pilars en què es fonamenta el nostre projecte educatiu i la seva aplicació ha estat resultat d'un procés de reflexió de l'equip docent entorn de la seva pràctica educativa.

Un procés de reflexió que ha anat dibuixant la realitat actual del nostre centre en el qual els alumnes són protagonistes del seu aprenentatge i de la vida de l'escola. Aquesta metodologia té sentit en el marc d'altres concrecions del projecte educatiu que potencien la varietat de relacions d'aprenentatge, alumne-grup-mestre, el treball individual, la participació dels nens i nenes en comissions, els racons i els tallers, les assemblees de classe com a espai de paraula per elaborar normes i pactes, per resoldre els conflictes, per explicar el que pensem i el que sentim, per entendre els altres.

Antecedents i motivacions

Així, doncs, no podem parlar aïlladament dels projectes de treball, perquè el seu començament, vuit anys enrere, se situa en el moment en què l'equip de mestres de parvulari va sentir la necessitat d'un canvi en la metodologia de l'aprenentatge de la lectoescriptura per donar resposta a la demanda dels nens i nenes que, cada cop amb més informació, volien saber com s'escrivien les paraules i de vegades perdien la motivació davant la dificultat d'escriure-les i transcriure-les amb lletra lligada, cosa que obstaculitzava l'objectiu principal de la lectoescriptura: la comunicació.

Es va iniciar un procés de formació i assessorament (sobre l'aprenentatge de la lectoescriptura) que va durar dos cursos escolars, durant els quals es va anar implementant progressivament el nou enfocament metodològic a tot el parvulari i al cicle inicial. A mesura que analitzàvem els processos i els resultats obtinguts, sorgia la possibilitat de mirar amb la mateixa perspectiva, des del constructivisme, les altres àrees del currículum. I decidírem començar el treball per projectes, en un primer moment només amb el projecte del nom de la classe i ampliant posteriorment aquesta manera de fer a les altres àrees de coneixement. El curs següent, després d'un estiu de formació del claustre a Rosa Sensat, la primària començà també a fer el projecte del nom de la classe.

El treball per projectes a primària

Tots els mestres coincidiren a valorar que el treball per projectes resultava ser molt més motivador per als alumnes, que els aprenentatges que feien eren significatius, que els nens i nenes buscaven i interpretaven informació, parlaven per consensuar, s'escoltaven i eren més actius en el seu aprenentatge. Això ens va animar a continuar treballant en la mateixa línia: el parvulari faria tot l'aprenentatge per projectes i a la primària començarien a treballar l'àrea del coneixement del medi social amb aquesta metodologia. Els mestres d'ESO també elaborarien alguns crèdits variables en forma de projectes. El curs 2000-01, el treball per projectes en l'àrea de socials ja era una realitat a la nostra escola.

Però a mesura que avançàvem per aquest camí sorgien els dubtes: els alumnes assolirien tots els objectius de l'àrea? Els temes es feien més llargs; podríem treballar tots els continguts establerts? Els mestres tindriem prou recursos i estratègies per plantejar i tirar endavant el projecte?

22 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

Per buscar resposta a aquests i d'altres interrogants demanarem assessorament a l'equip de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat Autònoma de Barcelona.

La programació de l'àrea de coneixement del medi social i cultural

A partir d'aquest moment comencem una feina conjunta i el primer que fem és establir les pautes de coordinació dels projectes que es realitzaran durant el curs a l'etapa de primària.

Revisar i analitzar el programa de l'àrea de coneixement del medi social i cultural establert a l'escola, des de primer fins a sisè, establir uns criteris i dissenyar uns eixos per tal d'articular un procés d'ensenyament-aprenentatge que pretén ser coherent, constructiu i dinàmic.

Criteris generals que guien la programació

Els alumnes han de poder:

- Adonar-se que el món s'estén més enllà de la seva localitat.
- Treballar, a diferents escales, llocs i temes.
- Saber comparar llocs i situacions diferents. Contestar-se preguntes com: On és? Quines semblances i quines diferències hi ha? Com era abans?
- Saber investigar per contestar-se preguntes com: Què és? On és? Per què és així? Com s'ha arribat fins aquí? Com era abans?
- Saber investigar per contestar-se preguntes com: Què en sé, d'aquest tema? Què m'agradaria saber-ne? Com ho puc fer per saber-ho? Qui em pot ajudar? Quins llibres puc consultar? Com ho puc aprendre? Com ho puc explicar?
- Saber reconèixer models tant físics com de processos humans.
- Considerar la interrelació entre l'entorn i l'home.
- Reconèixer les interdependències dels fets i dels processos mundials.

Eixos del programa

- Els conceptes socials clau són els eixos que orienten la selecció dels temes del programa de cada curs.
- Les habilitats cognitivolingüístiques com a competències bàsiques de la comunicació de la ciència, tant oral com escrita: Descriure. Explicar. Justificar. Interpretar. Argumentar.
- Els altres dos eixos bàsics són l'espai i el temps: els alumnes han de saber situar en l'espai (mapes i plànols) i han d'entendre l'eix temporal (fris cronològic).

Estructura dels projectes

Iniciem el curs 2003-04 amb el compromís de treballar dos projectes per nivell i d'organitzar la seva estructura per poder valorar la continuïtat i la coherència des de primer fins a sisè, avaluar-ne els resultats i proposar alternatives.

Seleccionem els continguts a partir dels conceptes socials clau, amb les preguntes que guien aquesta selecció i determinem quines capacitats lingüístiques s'activen per generar aprenentatge.

En el quadre següent es pot veure la distribució dels projectes per cursos i la selecció dels continguts de cada projecte a partir dels conceptes socials clau tot destacant la competència lingüística que es pretén treballar de manera especial.

El programa queda definit amb tres projectes per curs, estructurats de la manera següent:

24 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

Curs		Projectes	
1	Viatgem a Mart.	Com sóc i com visc?	Com sóc ara i com són altres nens i nenes del món?
2	Com és el meu barri?	El meu barri està obert a la ciutat? Coneixem la Vila Olímpica?	El meu barri està obert al món? Conec persones d'altres llocs?
3	Com va néixer i créixer Barcelona?	A Barcelona som molts. Què fem i com ens organitzem?	Barcelona oberta al món. Com ens relacionem amb el món?
4	La diversitat comarcal de Catalunya: Els territoris són diferents. Què tenen en comú i en què es diferencien l'Anoia (la comarca on fem les colònies) i el Barcelonès?	La diversitat comarcal de Catalunya: els territoris són diferents. Quines són les diferències més importants entre l'Anoia i el Barcelonès?	L'Amazònia (o un altre territori que interessi els alumnes). Quines semblances i quines diferències trobem amb les comarques estudiades?
5	Com es governa Catalunya? Les eleccions al Parlament de Catalunya	Quants som, com estem distribuïts i en què treballen les persones que viuen a Catalunya?	Catalunya oberta al món. Com ens relacionem amb el món?
6	Espanya és un país democràtic?	Quants som, com estem distribuïdes les persones que vivim a Espanya?	D'on vénen i per què vénen els immigrants a Espanya?

Durant el curs 2003-04 es varen anar dissenyant i es portaren a terme els diferents projectes amb el compromís de continuar la feina, tot revisant-la i completant-la, el curs 2004-05.

Alguns d'aquests projectes que s'han realitzat a l'aula són:

Racionalitat/irracionalitat

Situar els nens i les nenes al barri, carrer de casa, camí de l'escola, fer l'itinerari de casa a l'escola. Per què fas aquest recorregut i no un altre?

Explicar (observació del que he vist de casa a l'escola)
2

Identitat/alteritat

Com sóc i com visc.
Què ens agrada fer?
Què és el que més m'agrada del que faig?
Què vull ser quan sigui gran?

Descriure i interpretar
4

Diferenciació diversitat/desigualtat

Hi ha diversitat de feines a les nostres famílies?

Totes les feines són útils?

Interpretar
5

Creences i valors

Què fem amb la família en el nostre temps lliure?

Què és el que més m'agrada?

Descriure, explicar i interpretar
7

PRIMER**PROJECTE 2**
Com sóc i com visc?**Interrelació**

Arriba un extraterrestre (Nerion) de l'espai: a Europa, Espanya, Catalunya, Barcelona i finalment al nostre barri i a l'escola.

Situar BCN a Cat, Esp, Eur i Món.

Descriure-li el que més m'agrada del planeta Terra
1

Organització social

Quants som i com ens organitzem a casa?

Com és i com m'agradaria que fos la meva casa?

Descriure i explicar
3

Canvi/continuitat

Quines tasques fem a casa?

Qui les realitza?

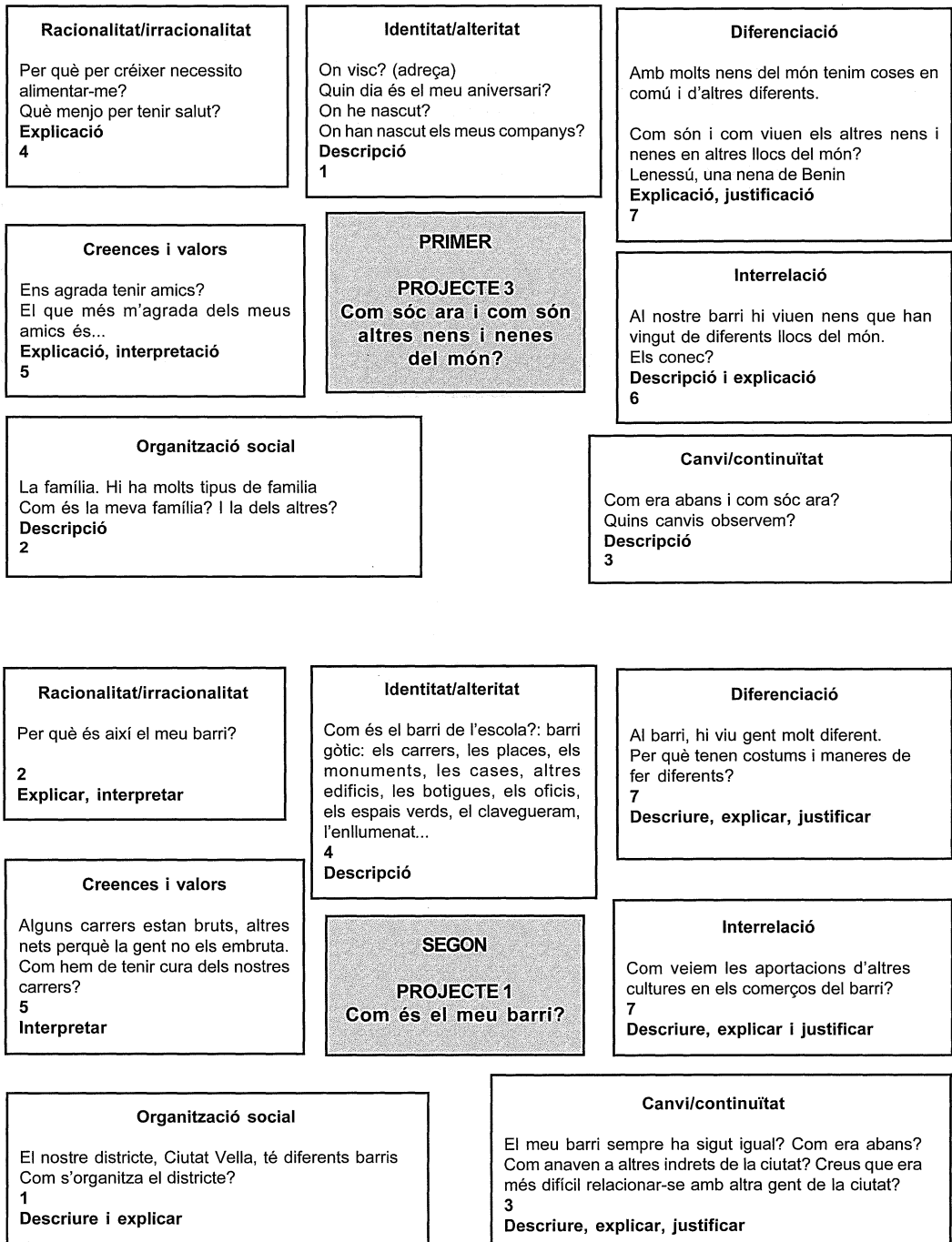
Com ajudo a casa?

Com ho feia abans (quan era petit)?

Què vull ser quan sigui gran?

Explicar i interpretar
6

26 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

Racionalitat/irracionalitat

Per què el barri de la Vila Olímpica és així i no d'una altra manera?

5

Explicar, interpretar

Identitat/alteritat**Visitem la Vila Olímpica**

Com és el barri de la Vila Olímpica? Observació formes, llum, colors, olors... dels carrers

3

Descriure

Diferenciació

Quines són les diferències i semblances entre Ciutat Vella i la Vila Olímpica?

Per què creus que els dos barris són tan diferents?

7

Descriure (comparar), explicar, justificar, interpretar (on pot anar a viure la Flora?)

Creences i valors

Coneixem una altra escola. Valorar el nostre barri a partir de la pròpia realitat, ser crític.

6

Interpretar

SEGON**PROJECTE 2**

**El meu barri està obert a la ciutat?
Coneixem la Vila Olímpica?**

Interrelació

El meu barri es pot relacionar amb tota la ciutat de BCN? El transport públic. On puc anar amb metro i amb bus? On no?

Què m'agrada més: anar amb bus o amb metro? Per què?

Quins transports són els més utilitzats?

1

Descriure, explicar

Organització social

El metro relaciona per sota tota la ciutat. Plànol de la xarxa del metro.

2

Descriure

Canvi/continuïtat

Quin és l'origen del barri de la Vila Olímpica?

Què hi havia abans en aquells terrenys?

4

Descriure, explicar, justificar

28 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

<p>Racionalitat/irracionalitat</p> <p>Situació geogràfica de BCN: entre dos rius, entre la muntanya i el mar. La seva ubicació en el mapa de Catalunya. Per què BCN està situada aquí? 2 Descripció, explicació</p>	<p>Identitat/alteritat</p> <p>BCN al món, a Europa, a la península Ibèrica, a Catalunya, al Barcelonès. (Situar BCN a diferents escales) 1 Descripció</p>	<p>Diferenciació</p> <p>Amb el temps Barcelona ha crescut i ara tenim barris diferents: Ciutat Vella/ l'Eixample. 6 Descripció, explicació</p>
<p>Creences i valors</p> <p>L'acció dels homes i les dones modifica el paisatge. Construïm/destruïm. 5 Interpretació</p>	<p>TERCER</p> <p>PROJECTE 2</p> <p>Com va néixer i créixer Barcelona?</p>	<p>Interrelació</p> <p>Relació de l'home amb el paisatge. Importància de l'aigua. 4 Descripció, explicació, justificació</p>
<p>Organització social</p> <p>On situen normalment els homes i les dones, els seus enclavaments, pobles i ciutats? Què busquem avui i què buscaven els nostres avantpassats a BCN? 3 Explicació, justificació</p>		<p>Canvi/continuïtat</p> <p>Com ha crescut BCN? Com ha canviat amb el temps? Per què creus que ha canviat? Per què creus que hi ha coses que no canvien? Treballem els plànols. 5 Descruiure, explicar, justificar, interpretar</p>

<p>Racionalitat/irracionalitat</p> <p>Per què a BCN hi ha aquestes feines i no d'altres? Els sectors: primari, secundari, terciari. 2 Explicació</p>	<p>Identitat/alteritat</p> <p>La població de BCN treballa. Les professions dels pares i dels avis. En què treballa la majoria de la població de BCN. 1 Descripció</p>	<p>Diferenciació</p> <p>Al món hi ha gent que viu de diferents maneres. Com viuen altres nens del món? 7 Descripció, explicació</p>
<p>Creences i valors</p> <p>Exercim la nostra ciutadania. Anàlisi dels problemes del nostre barri i proposta de solucions (entrevista al regidor de Ciutat Vella). 6 Interpretació i argumentació</p>	<p>TERCER</p> <p>PROJECTE 3</p> <p>A BCN som molts. Què fem i com ens organitzem? El treball</p>	<p>Interrelació</p> <p>Tota la gent de BCN treballa a la ciutat o ha de marxar fora? Per què? Hi ha gent de fora que ve a treballar a BCN? Per què? 4 Descripció, explicació, justificació</p>
<p>Organització social</p> <p>La ciutat és governada pel govern municipal: l'alcalde, els regidors. Què fa l'Ajuntament? Com s'organitzen els districtes? Visita a la seu del districte de Ciutat Vella. 2 Descripció, explicació</p>		<p>Canvi/continuïtat</p> <p>Del treball artesanal a l'industrial. Visita al Poble Espanyol (els bufadors de vidre). 3 Descruiure, explicar, justificar</p>

Racionalitat/irracionalitat

Característiques econòmiques de l'Anoia. En què treballa la gent? On? Tots treballen a la comarca? Per què? Quins problemes poden tenir els que han d'anar lluny a treballar?

3

Descriure, explicar, argumentar**Identitat/alteritat**

Característiques demogràfiques de l'Anoia. Distribució de la població. Quanta gent hi ha? Com estan distribuïts? Tenen molta immigració?

2

Descriure, explicar, justificar, interpretar, argumentar**Diferenciació**

Característiques físiques de les comarques que treballem. Situar la comarca de l'Anoia i del Barcelonès a Catalunya. Semblances i diferències. Visió general.

1

Descriure, explicar**Creences i valors**

La vida en un poble. Com viuen a Santa Margarida? Avantatges de viure en un poble.

7

Descriure, explicar, justificar**QUART**

PROJECTE 2+3
La diversitat comarcal de Catalunya
L'Anoia i el Barcelonès

Interrelació

La comarca es relaciona amb altres territoris. Quins serveis troba la gent en la seva comarca? Quins ha d'anar a buscar fora?

Quins mitjans de comunicació es poden utilitzar?

4

Descriure, explicar, justificar**Organització social**

La capital de comarca: Quins serveis ofereix? (hospitals, escoles, lleure, cultura...)

Què hi va a buscar la gent de la comarca que no troba a altres ciutats i pobles de la comarca.

El Consell Comarcal: Quina és la seva feina? Com es preocupa del que passa a la comarca?

5

Descriure, explicar, justificar**Canvi/continuitat**

La comarca ha canviat, no sempre ha sigut igual. La comarca en el temps dels avis. El molí paperer de Capellades.

6

Descriure, explicar, justificar

30 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

Racionalitat/irracionalitat

Característiques demogràfiques de Catalunya. Quanta gent som? Com estem distribuïts? On viu més gent, en pobles o ciutats, per què? Quines són les ciutats més importants de Catalunya?

1

Descriure, explicar, justificar, interpretar

Identitat/alteritat

Situar Catalunya a la península Ibèrica i a Espanya. Visió general del relleu, hidrografia, clima. Organització del territori: les comunitats autònomes.

3

Descriure, explicar, justificar,

Diferenciació

A Catalunya hi viu gent que ha vingut d'altres països? En quines comarques hi ha més immigració? D'on vénen? Quins problemes tenen els immigrants quan arriben? Saps si hi ha conflictes entre persones de cultures diferents? Com es poden resoldre?

4

Descriure, explicar, justificar, interpretar, argumentar

Creences i valors

Les festes de l'any. Quines festes celebrem? Com? Per què?

7

Descriure, interpretar

CINQUÈ

PROJECTE 2
Coneixem Catalunya?

Interrelació

Característiques econòmiques de Catalunya. En què treballa la gent? On treballa? On estan situades les principals zones agràries? I les industrials? I els principals centres de serveis sanitaris, educatius o d'oci? Per què? Quines són les principals zones turístiques? ...

5

Descriure, explicar, justificar

Organització social

Catalunya, comunitat autònoma. El govern de Catalunya. El Parlament. Les eleccions autonòmiques. Per què són importants les eleccions?

2

Descriure, explicar, justificar, argumentar

Canvi/continuitat

Catalunya abans: Què feien els meus avis i com vivien?

6

Descriure, explicar, justificar

Racionalitat/irracionalitat

Característiques demogràfiques d'Espanya. Distribució de la població: Quanta gent hi ha? Com estan distribuïts? Quines són les zones més poblades? Per què estan més poblades? Hi ha immigració?

1

Descriure, explicar, justificar

Identitat/alteritat

Com s'organitza l'Estat espanyol? La Constitució. Eleccions democràtiques.

4

Descriure, explicar, justificar

Diferenciació

Sempre hem estat democràtics? Dictadura: Franquisme.

5

Explicar, justificar, argumentar

Creences i valors

Els valors democràtics i el respecte als drets humans. Els principis de la ciutadania europea.

7

Descriure, explicar, justificar, interpretar, argumentar

SISÈ

PROJECTE 2
Quants som, com
estem distribuïts, com
ens organitzem i en
què treballem les
persones que vivim a
Espanya

Interrelació

Característiques econòmiques d'Espanya. En què treballa la gent? On treballa? On estan les principals zones agràries? I les industrials? Per què? Quines són les principals zones turístiques? Per què? On es troben els principals centres de serveis (sanitaris, educatius, d'oci)?

3

Descriure, explicar, justificar

Organització social

Espanya a la Unió Europea. Quins països formen la UE? Com s'organitza? Per què és important la UE?

6

Descriure, explicar, justificar

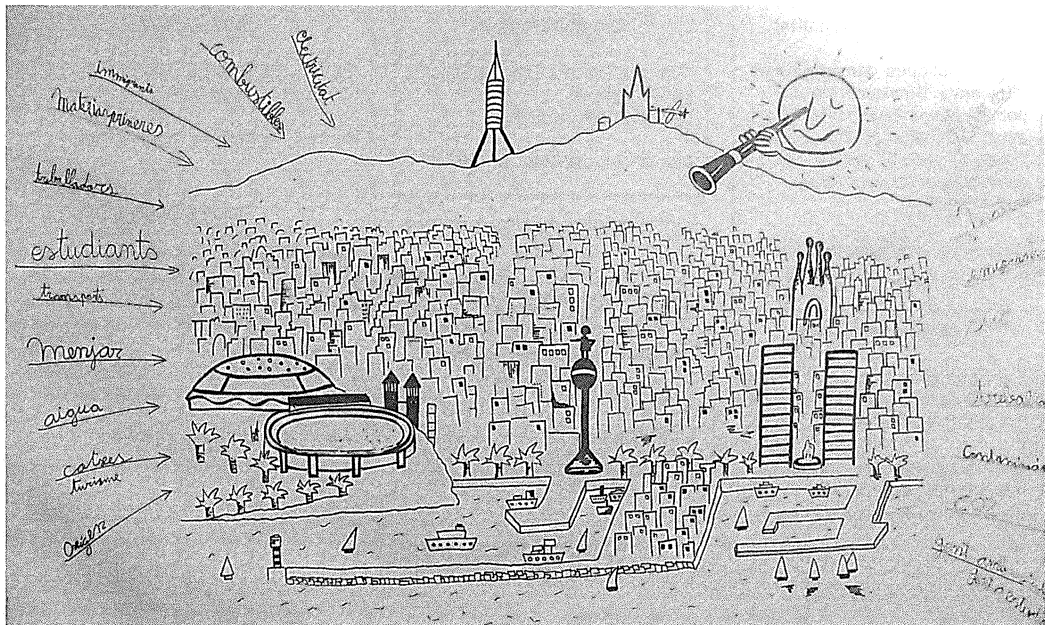
Canvi/continuïtat

Les famílies avui tenim 1 o 2 germans. Els nostres pares? I els nostres avis? Ha canviat el comportament demogràfic?

2

Explicar, interpretar

32 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

Valoració

Després de gairebé dos anys d'experimentació a l'aula, podem dir que el plantejament dels projectes, seguint l'estructura dels conceptes socials clau, ha estat facilitador a l'hora d'abastar els diferents angles i aspectes del tema a treballar i ha servit de guia als mestres.

És un plantejament que permet assolir els objectius terminals d'àrea.

El tema, no el trien els alumnes, però seguint la metodologia dels projectes sí que comparteixen a l'aula el que en saben i consensuen el que en volen saber.

Comprovem que aquesta estructura pot ser modificada fàcilment adaptant-se a la dinàmica del treball per projectes i per això constatem que ens serviran de punt de partida per a propers cursos.

La bateria d'activitats generades per donar resposta als interrogants es fa participativa i es basa en el treball cooperatiu i en el diàleg a l'aula com a requisit fonamental per construir coneixement.

Aquest plantejament més obert fa necessària una bona coordinació entre nivells i així revisar cada curs el que s'ha treballat. A tall d'exemple: com que l'escola està al nucli antic de la ciutat, hem de revisar i coordinar el que es treballa per no caure en repeticions en el canvi i la continuïtat del barri i de la ciutat.

Està pendent la introducció de les TIC en el treball d'aula (cada vegada més la informació que els nens porten de casa ja és treta d'Internet).

Conclusions

El resultat d'aquest treball ha estat una programació del l'àrea del coneixement del medi social organitzada en projectes, amb els conceptes clau com a elements estructuradors dels continguts conceptuals i el treball de les habilitats comunicatives com a element fonamental dels continguts procedimentals.

Estructurar els continguts amb els conceptes socials clau i els procediments a partir de les capacitats lingüístiques ens permet tenir la certesa que s'aconsegueixen els objectius terminals de l'àrea i a la vegada donen prou flexibilitat per adequar-se als interessos dels nostres alumnes.

És cert que aquesta manera de fer porta temps, canvia la relació d'aprenentatge del mestre amb l'alumne, no se segueix un llibre de text, demana una bona dosi de creativitat i de treball d'equip; els nois i les noies, motivats com estan, porten força informació que han de compartir amb la resta de la classe, de vegades les llistes de coses que volen saber són força llargues..., però nosaltres donem prioritat a treballar bé per sobre de treballar molt, perquè l'aprenentatge que es construeix a partir del desig d'aprendre queda definitivament en l'equipatge de l'alumne i possibilita que sobre aquest bagatge pugui anar construint el seu aprenentatge.

L'objectiu d'aquest article és presentar un exemple d'unitat didàctica dissenyada per a 3r d'ESO i analitzar els resultats didàctics del diàleg per iniciar el tema; diàleg que, en qualsevol unitat didàctica, hauria de tenir la finalitat d'explorar les idees prèvies dels estudiants, revisar els continguts treballats prèviament i introduir els nous continguts que es pretenen treballar.

Un exemple de diàleg inicial. L'explotació laboral infantil

Dolors Bosch

Professora de secundària.

Professora de Didàctica de les Ciències Socials. UAB

Neus González

Professora de Didàctica de les Ciències Socials. UAB

Introducció

L'objectiu d'aquest article és presentar un exemple d'unitat didàctica dissenyada per a 3r d'ESO i analitzar els resultats didàctics del diàleg per iniciar el tema. L'estructura d'aquesta exposició serà: primer, presentar el context en què es va desenvolupar l'experiència; després descriure la unitat didàctica i, finalment, mostrar les conclusions que en vam extreure.

El diàleg inicial de qualsevol unitat didàctica hauria de tenir la finalitat d'explorar les idees prèvies dels estudiants, revisar els continguts treballats prèviament i introduir els nous continguts que es pretenen treballar. Per a això, cal crear un clima a l'aula que permeti explicitar als estudiants què en saben, d'on han obtingut informació respecte del tema, què n'han sentit dir... Però també és important que valorin la importància de saber escoltar per contrastar què se sap i què saben els altres. Aquest primer moment pot ser la referència que es faci servir al final de la unitat didàctica per contrastar què s'ha après.

Aquesta conversa en començar el tema hauria de permetre que els estudiants es plantegin més preguntes que respostes, tinguin cons-

ciència dels seus propis coneixements i representacions de la realitat, i accedeixin als significats dels altres i els puguin contrastar amb els propis. I que el professorat tingui coneixement del punt de partida del grup classe, pugui adequar la introducció del tema, fent un plantejament general per motivar els estudiants i fer-los conscients del que han d'aprendre i, per tant, implicar-los en el seu procés d'aprenentatge.

1. L'experiència

1.1. El context de l'experiència

La proposta d'unitat didàctica que es presenta recull una experiència que es va fer a tres grups de 3r curs d'ESO a l'IES Escola Industrial (Sabadell) durant els cursos 2001-02 i 2002-03.

En aquesta experiència es pretenia experimentar algunes estratègies bàsiques per ensenyar i aprendre les competències lingüístiques, així com l'aplicació de la selecció de continguts mitjançant els conceptes socials claus.

1.2. L'entorn del centre

L'IES Escola Industrial de Sabadell està situat en la zona cèntrica de la ciutat. Té més de mil estudiants. Els estudiants són del barri, però també n'hi ha uns quants procedents de zones perifèriques, especialment del barri de Torre Romeu. S'imparteixen estudis d'ESO, de batxillerat i de cicles formatius.

1.3. Les característiques dels grups classe

L'experiència es va fer amb grups de disset estudiants aproximadament. La composició dels grups classe era heterogènia per decisió expressa del centre, amb diversitat de ritmes d'aprenentatge i d'interessos. Per aquest motiu els grups no superen la mitjana establerta de 25 alumnes, així es garanteix una millor atenció i seguiment dels estudiants.

Aquesta diversitat permet que els estudiants amb certes dificultats

36 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

aprenuin dels seus companys a través del treball cooperatiu i de grup i, alhora, aquells que no tenen dificultats aprenen a viure, a comprendre i a respectar la diversitat.

Durant els dos cursos, hi havia estudiants de la Unitat d'Adaptació Curricular (UAC). La classe estava organitzada en grups de treball heterogenis, de quatre a cinc estudiants, amb les següents característiques: diversitat de ritmes d'aprenentatge i d'interessos i equilibri entre sexes. Això significa que els grups de treball es van organitzar a proposta de les professores.

1.4. La ubicació temporal dins del curs

Es va fer aprofitant un crèdit variable anomenat «La Geografia dels Conflictes. Educació per la Pau», dut a terme al llarg del tercer trimestre.

En la primera part del trimestre, totes les classes van treballar el mateix conflicte: «L'exploració laboral infantil», i es van donar les pautes per treballar un conflicte. Es van dedicar unes 14 hores lectives al seu desenvolupament.

En la segona part, els estudiants havien de triar i proposar un conflicte o problema social rellevant per al seu estudi. Aquest cop, els grups es van organitzar lliurement segons el conflicte que pretenien treballar, cosa que va implicar que els grups es configurassin segons les afinitats i els interessos personals.

2. La unitat didàctica

2.1. La finalitat educativa

La finalitat educativa que ens vam plantejar treballar al llarg d'aquesta UD va ser: «Conscienciar i sensibilitzar sobre la situació de marginació, explotació i injustícia que pateixen milers d'infants del planeta». S'inscriu dins la creença que cal donar prioritat als aprenentatges que serveixin per entendre la complexitat del món actual i per adonar-se de la necessitat que cal comprometre's per trobar solucions als problemes socials existents.

2.2. Els objectius didàctics

Com ja s'ha dit en aquest monogràfic, l'aprenentatge de les ciències socials hauria d'implicar la simultaneïtat de la construcció del coneixement científic i social, i el desenvolupament de les competències lingüístiques. Per això, s'ha incorporat aquesta simultaneïtat en el plantejament dels objectius didàctics.

- Distingir entre treball i explotació laboral i entendre les característiques del conflicte que genera l'explotació laboral infantil.
- Identificar les causes i les conseqüències de l'explotació laboral infantil.
- Justificar i interpretar amb raons pertinents completes i convinents perquè hi ha explotació laboral infantil.
- Argumentar els punts de vista o les idees dels diferents agents que intervenen en el conflicte.
- Analitzar i entendre com actuen els diferents organismes internacionals per intentar resoldre aquest conflicte.
- Proposar actuacions individuals i/o col·lectives per eradicar l'explotació laboral infantil.
- Fomentar el treball cooperatiu i la participació a classe.

«Amb la càrrega a l'esquena». Ait Benhaddou. Marroc. Foto: Vicenç Carrión.

2.3. Els continguts

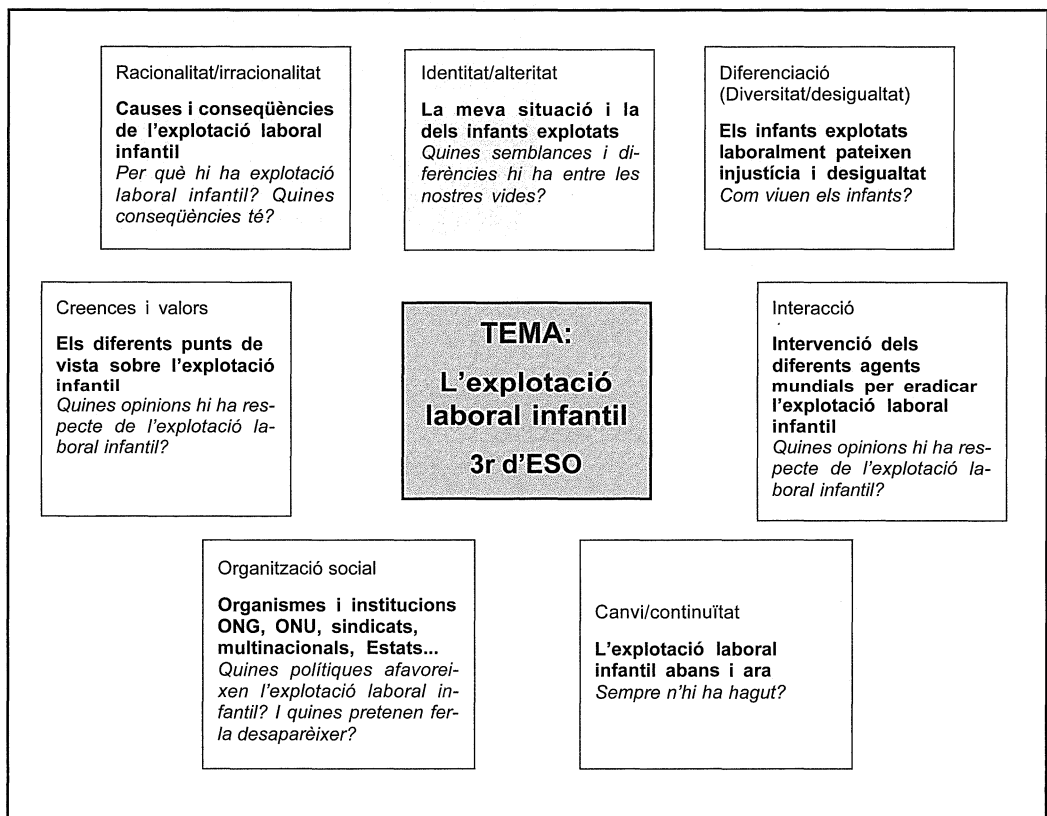
a. Els continguts conceptuals

Els continguts conceptuals han estat seleccionats a partir dels «conceptes socials clau» i les «competències lingüístiques».

- Què s'entén per explotació laboral infantil?
 - Les diferències més importants entre el treball dels nens i nenes i l'explotació laboral infantil.
 - Les causes i les conseqüències de l'explotació laboral infantil.

38 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

- L'exploració laboral infantil al món.
- L'exploració infantil en altres moments de la història.
- Per què diem que l'exploració laboral infantil és un conflicte?
 - La lesió dels drets dels infants.
 - Els agents que estan implicats en aquest conflicte.
- Hi ha diferents maneres de posicionar-se davant l'exploració laboral infantil?
 - La lluita contra l'exploració laboral infantil.
 - Les intervencions de les administracions, de les ONG i de les campanyes de participació ciutadana.
 - Les alternatives a l'exploració laboral infantil: el comerç just.

b. Els continguts procedimentals

- Comprensió i elaboració de mapes temàtics.
- Recerca, selecció i classificació d'informació.
- Comprensió, interpretació i síntesi de textos escrits.
- Redacció de textos descriptius, explicatius, justificatius i interpretatius.
- Comprensió i relativització de punts de vista diferents sobre un mateix problema.
- Argumentació de les opinions personals i la contraargumentació respecte de la dels altres grups.

c. Els continguts actitudinals

- Conscienciació i sensibilització sobre la situació de marginació, explotació i injustícia dels nens i nenes.
- Rebuig de les desigualtats i de les injustícies i capacitat de prendre compromisos personals i col·lectius d'intervenció social.
- Valoració positiva dels drets dels infants i dels drets humans.
- Respecte per les opinions i maneres de pensar dels altres.
- Participació i responsabilitat en el treball en grup.

d. Les activitats d'aprenentatge respecte del diàleg inicial

Les tres activitats que es van dissenyar per fer el diàleg inicial van ser les següents:

1. La detecció d'idees prèvies

La detecció d'idees prèvies consisteix que el professor juntament amb el grup classe van construir una mena de mapa semàntic o quadre conceptual. L'objectiu és ajudar que els estudiants vagin establint relacions amb una certa coherència i ordre des del primer moment.

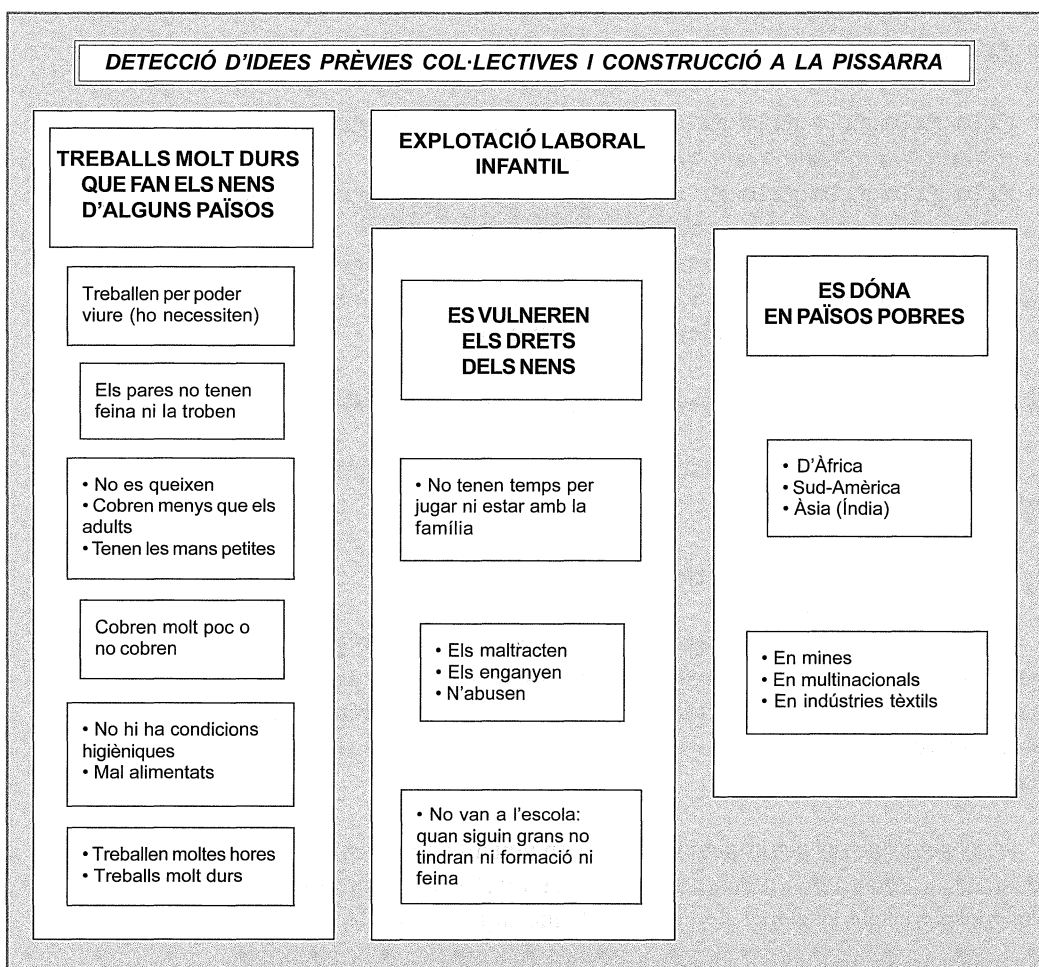
A mesura que els estudiants van dient en veu alta aquelles idees que creuen que estan relacionades amb el tema a treballar, el professor ho va apuntant a la pissarra, tot intentant que aquells que hi estan relacionats hi quedin més o menys vinculats físicament. A continuació, els estudiants han de copiar el mapa semàntic, que ha sorgit de

40 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

l'aportació del grup classe i del professor, i relacionar les idees amb fletxes o amb agrupaments.

A final, s'aconsegueix tenir un primer document de treball, que s'anirà modificant i ampliant durant la unitat didàctica, per –al final del procés d'ensenyament-aprenentatge– ser capaços de construir-ne un altre que sigui el més complet possible.

El document que es va construir en aquestes ocasions va ser el següent:

2. El qüestionari individual

El qüestionari s'entrega a cadascú dels estudiants. L'han de respondre individualment i en silenci. És un instrument d'avaluació inicial que ha d'ajudar el professorat a conèixer el punt de partida de cadascun dels estudiants. L'objectiu és fer-los conscients del que han d'aprendre i implicar-los en el seu procés d'aprenentatge.

1. Què entens per explotació laboral infantil?
2. Posa algun exemple de treball infantil.
3. Defineix: ONG, OIT, UNICEF, ONU i Comerç Just.
4. Si hi ha 2000 milions de menors de 16 anys al món, quants infants creus que pateixen explotació laboral?
150 milions
250 milions
500 milions
5. A quin continent hi ha més infants treballant?
6. Enumera alguns països on es produeixi aquest fenomen.
7. Quines creus que són les feines que fan els infants?
8. Enumera tres raons (com a mínim) que obliguin els infants a treballar.
9. Quines conseqüències penses que pot tenir l'explotació laboral infantil?

3. «Aprendrem a...»

La comunicació d'objectius d'aprenentatge ha de permetre al professor presentar al grup classe allò que considera que és important aprendre i treballar sobre el tema en qüestió. Aquesta presentació consisteix bàsicament a compartir els objectius (allí on es vol arribar, allò que ens proposem, allò que s'hauria d'aprendre...) i justificar-los. Els objectius d'aquesta activitat són fonamentalment:

- Fer públic allò que s'ha d'ensenyar i allò que s'ha d'aprendre, per justificar-ho i matisar-ho –si s'escau– i d'aquesta manera fer-los participants al llarg de tot el procés d'ensenyament-aprenentatge.
- Implicar-los directament en el procés d'ensenyament-aprenentatge, ja que des del primer moment els objectius són el referent que ha de guiar el desenvolupament de la unitat didàctica.

42 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

- Poder fer una avaluació conjunta tant dels estudiants a títol individual com del grup classe, per conèixer i analitzar si s'han assolit els objectius i en quin grau.

Amb el tema de l'explotació laboral infantil aprendrem a:

- a. Saber diferenciar el treball infantil d'explotació laboral infantil.
- b. Entendre les característiques del conflicte i conèixer les causes que el provoquen i les conseqüències que genera.
- c. Saber justificar i interpretar amb raons pertinents, completes i convinents perquè hi ha explotació laboral infantil arreu del món.
- d. Conèixer els diferents agents que actuen en el conflicte i saber argumentar els seus punts de vista.
- e. Analitzar i entendre les tasques que porten a terme els diferents organismes internacionals per resoldre aquest conflicte.
- f. Conscienciar-nos i sensibilitzar-nos sobre la situació d'explotació, injustícia i marginació que pateixen milions d'infants al planeta.
- g. Implicar-nos-hi i proposar actuacions individuals i col·lectives per solucionar aquest conflicte.
- h. Participar de manera activa i positiva en el treball individual, en el treball en grup i en els debats.

3. Conclusions respecte del diàleg inicial

És convenient començar els temes a partir d'un diàleg obert amb tot el grup classe. Aquest diàleg té dues funcions, la primera és fer aflorar i detectar el que els estudiants saben, i la segona funció és pactar el que no saben i volen saber o el professor creu que han de saber. És a dir, al final d'aquest diàleg ha de quedar clar on es vol arribar i com s'hi arribarà, per tant, els objectius i els continguts. És un bon moment per que quedi confegit l'índex del temes a treballar.

La manera de motivar aquest intercanvi de percepcions, d'opinions o de sabers pot ser molt diversa: a través d'un qüestionari previ, a partir d'imatges, de material audiovisual, etc.

Respecte del diàleg inicial, les reflexions generals a què hem arribat són les següents:

- El professor ha de portar el diàleg molt pensat i molt preparat per

poder-lo dirigir cap a on convingui. Cal que el professor apunti a la pissarra els temes que van sortint durant el diàleg, els relacioni i els organitzi

- Ha de ser un diàleg obert i motivador, de manera que convidi tots els estudiants a participar-hi. Cal recollir totes les intervencions dels nois i noies i integrar-les en el discurs general.
- S'han de plantejar les qüestions clares perquè les entengui tothom i per tant tots els estudiants puguin participar. S'han de promoure les respostes i les preguntes dels estudiants.
- Han de quedar interrogants oberts, dubtes per aclarir, aspectes per estudiar, interessos per recollir i temes per treballar. Cal motivar l'estudi del tema en qüestió.

44 **Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials**

En aquesta experiència es parla del diàleg pedagògic que va ser el mètode d'ensenyament-aprenentatge utilitzat per crear un procés de treball d'elaboració compartit entre la mestra, l'alumnat i la ciència. La conversa a classe, en petit o en gran grup, era bàsica per anar reconstruint el coneixement.

L'edat mitjana: una etapa de la història de la humanitat

**Victòria
Barceló Roca**
Professora de
Ciències Socials
de l'IES Josep Pla
de Barcelona

L'alumnat de l'institut on treballa procedeix majoritàriament de les escoles públiques del barri d'Horta vinculades, amb les quals s'ha establert un veritable itinerari pedagògic fruit del treball conjunt de molts anys. L'experiència es va fer en un grup de segon curs de l'IES Josep Pla de Barcelona. El grup classe objecte d'anàlisi estava format per 24 estudiants de composició heterogènia i per tant amb diversitat de ritmes d'aprenentatge, d'interessos i de situacions. Aquest grup comptava amb la presència de dues noies sordes que es comunicaven a través del llenguatge de signes.

La finalitat de l'estudi de l'edat mitjana com una etapa de la història de la humanitat era conèixer una època del passat per poder entendre el present i participar-hi com a ciutadà o ciutadana amb opinió pròpia ben fonamentada i amb capacitat de diàleg.

Intencionalitat educativa

A l'escola, segons el meu punt de vista, en l'estudi de les ciències socials es reconstrueix el saber savi que la comunitat científica va elaborant i que forma part de la cultura científica en aquesta àrea. Al

meu entendre, cal que aquesta reconstrucció del coneixement es faci amb esperit crític, és a dir, justificadament, per tal d'interpretar-la i expressar-la de manera argumentada.

Reconstruir el coneixement des del punt de vista crític en un tema tan «tradicional» com aquest (era el que tocava fer segons la planificació curricular del Departament de Ciències Socials de l'institut) volia dir que s'havia d'organitzar l'ensenyament-aprenentatge tenint en compte els punts següents:

- Inserir els continguts específics del tema dins els conceptes clau paradigmàtics pertinents. En aquest cas, continuïtat i canvi, racionalitat-irracionalitat i diferenciació (diversitat i desigualtat).
- Aprendre les habilitats lingüístiques que permeten expressar el coneixement segons la tipologia textual. És a dir, aprendre a expressar el com, el què, el per què (cada vegada amb més complexitat), l'espai i el temps (on i quan), la valoració de les situacions (és bo o no, està bé o no n'està), el com podria ser o com podria haver estat, què podria passar o haver passat, com hauria de ser o com hauria d'haver estat..., és a dir, aprendre a narrar, descriure, explicar, justificar, interpretar i argumentar el temps històric.
- Omplir de significat els coneixements apresos per tal de donar resposta a aquestes preguntes:
 - Quines diferències hi havia en la vida dels diversos grups socials de l'edat mitjana?
 - Quines relacions s'establien entre aquests grups socials?
 - Quin era el grau de benestar de cadascun dels grups?, intentant situar-se en el context de l'època, però també aplicant indicadors actuals.
 - Què hauria d'haver canviat perquè totes les persones haguessin viscut bé?

El diàleg pedagògic

El diàleg pedagògic va ser el mètode d'ensenyament-aprenentatge utilitzat per crear un procés de treball d'elaboració compartida entre la mestra, l'alumnat i la ciència. La conversa a classe, en petit o en gran grup, era bàsica per anar reconstruint el coneixement.

46 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

A partir dels diàlegs que s'establien al llarg del procés s'expressaven i compartien els coneixements que s'anaven aprenent i es posava de manifest el moment on es trobaven tots i cadascun dels estudiants, és a dir, els diàlegs eren punts d'arribada i al mateix temps idees prèvies per continuar avançant.

En l'anàlisi d'aquest procés, hi podem distingir diversos tipus de diàlegs:

• *Diàlegs per compartir coneixement a partir de l'empatia*

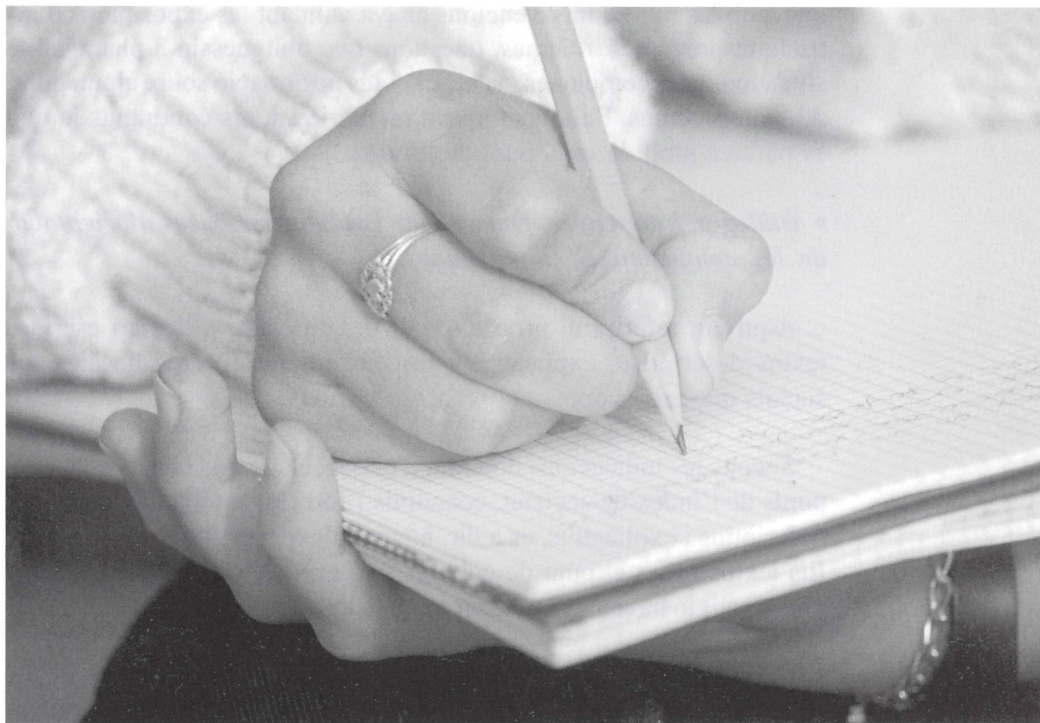
Aquests diàlegs es produïren al voltant de la visita al monestir de Pedralbes i de la pel·lícula *El nombre de la rosa*.

Durant tota la visita al monestir s'anaven fent comentaris sobre la vida de les monges al convent de Pedralbes a l'edat mitjana: qui va fundar el monestir, per què ho va fer, quines dones es feien monges, per què se'n feien, com vivien, semblances i diferències amb la vida dels frares franciscans, quina valoració feien de la vida de les monges...

A classe, amb motiu de repassar el dossier que s'havia fet durant la visita, es reproduïen els comentaris, de manera que ens anàvem transportant a l'edat mitjana fent l'esforç de situar-nos en aquella època per entendre-la empàticament, procurant no quedar-nos en la simple narració o descripció de la vida de les monges, sinó intentant explicar les causes (condicions necessàries, circumstàncies, context) que provocaven les situacions.

Un cop vista la pel·lícula *El nombre de la rosa*, la conversa que es va tenir a classe va ser al voltant de preguntes a la recerca de resposta a algunes qüestions:

- Quin conflicte es vivia al si de la comunitat de benedictins d'aquell monestir d'Itàlia?
- Quin problema es dirimia en aquell monestir que implicava el conjunt de l'Església?
- Quina era la situació dels camperols que depenien del monestir i quina situació van aprofitar per rebel·lar-se?

• *Diàlegs per compartir coneixement a partir de l'anàlisi de textos*

Periòdicament, a classe es posaven en comú els textos escrits en petits grups. Seguint l'ordre de l'índex, elaborat inicialment en el primer diàleg fet a classe, els nois i les noies anaven buscant informació en els llibres específics o en els llibres de text que teníem a classe. Ordenaven aquesta informació i l'expressaven amb paraules pròpies segons els punts de l'índex.

Quan posàvem en comú els esborranys dels textos, cada grup explicava quina era la informació que havia elaborat, tant en forma de text escrit com en imatges, de manera que tot l'alumnat podia compartir i revisar el treball fet per tal de rectificar-lo o completar-lo i passar-lo després en net.

Aquest treball ens permetia aprofundir en la informació trobada, ja

48 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

que amb les meves intervencions anava validant les exposicions o introduint preguntes, dilemes, qüestions que obliguessin a plantejar-se situacions més complexes o a buscar més informació sobre algun punt. Al mateix temps, l'alumnat anava memoritzant els continguts ja que es parlava molt de cada punt de l'índex.

• *Diàleg per dissenyar, consensuar i validar les bases d'orientació de les competències lingüístiques*

Aquí em referiré al procés seguit per aprendre a llegir i escriure textos descriptius, explicatius i justificatius en el tema de ciències socials que ens ocupa.

Segons les indicacions donades a classe, els textos escrits sobre els punts de l'índex de societat, economia i formes de vida havien de ser descriptius i explicatius, és a dir, havien d'exposar el què i el per què. Els textos sobre el punt de cultura: art (arquitectura, escultura i pintura) i religió havien d'introduir també alguna justificació.

Quan es van posar en comú aquests textos, va ser quan es va introduir el quadre de les bases d'orientació de les competències lingüístiques. La mestra va proporcionar un quadre que l'alumnat havia d'omplir, buscant exemples, fragments dels seus textos, que complissin les característiques del text descriptiu (per definició de les característiques pròpies o per comparació), explicatius i justificatius. Al mateix temps, havíem de trobar quines eren aquestes característiques i quines preguntes concretes ens fèiem per passar del text descriptiu a l'explicatiu i de l'explicatiu al justificatiu.

A continuació, podem veure un exemple d'aplicació d'aquest quadre d'orientació de les competències lingüístiques:

(Vegeu el quadre de la pàgina següent.)

Els continguts que anàvem reconstruint amb aquests textos descriptius, explicatius i justificatius tenien com a marc referencial el concepte clau paradigmàtic de continuïtat i canvi.

Tipus de text		Exemples (fragments dels textos propis)	Característiques del text. Connectors	Pas del text descriptiu al text explicatiu i del text explicatiu al text justificatiu (preguntes concretes que podem fer)
Descripció o text descriptiu	Per caracterís- tiques pròpies	«L'art medieval era al mateix temps religiós i simbòlic.»	Ens diu com és. Connectors: I, era...	Hem de preguntar el per què: «Per què era així?»
	Per compa- ració	«A diferència de l'estil romànic, el gòtic es trobava sobretot a les ciutats.» «(...)Per tant en els dos estils l'edifici més característic era un edifici religiós.»	Compara com són dos estils Connectors: a diferència de, en els dos estils. Més gran que...	«Per què en els dos estils els dos edificis més característics són religiosos?» «Per què el romànic estava en un indret rural i el gòtic a les ciutats?»
Explicació o text explicatiu. A partir de les causes o de les conseqüències		«L'art medieval era al mateix temps religiós i simbòlic perquè representava una realitat sobrenatural per a les dones i els homes.» «Totes les esglésies romàniques estaven orientades cap a la sortida del sol de manera que el sol il·luminés l'altar a l'hora de la missa del matí.»	Explica el per què. Connectors: ja que, de manera que, perquè, els dos punts.	Hem de preguntar el per què del per què, l'últim per què. «Per què l'art representava una realitat sobrenatural?» «Per què el sol havia d'il·luminar l'altar a l'hora de la missa al matí?»
Justificació o text justificatiu. A partir del per què del per què, dels últims per quès		«L'art medieval (...) representava una realitat sobrenatural per a les dones i els homes, perquè pensaven que amb això podien connectar amb Déu, que s'elevaren.» «El sol havia d'il·luminar l'altar al matí perquè la llum del sol representava Déu, la creació, el naixement de la vida.»	Explica el per què del per què, els últims per quès. Connectors: ja que, de manera que, perquè, els dos punts.	

• *Diàleg per al debat final*

Per organitzar el debat final, primer vam fer un treball per introduir la interpretació. Ens vam fixar en el que estàvem aprenent sobre l'apartat de la religió a l'edat mitjana. Vèiem que coexistien diverses religions: la cristiana, la musulmana i la jueva. Ens adonàvem que en el conjunt de creences d'aquestes religions hi havia coses que s'assemblaven i coses que eren diferents, i que les relacions que s'establien entre elles de vegades eren pacífiques i de vegades eren conflictives i s'arribava fins i tot a situacions de guerra.

A la pel·lícula *El nombre de la rosa* havíem vist les diverses maneres de pensar, durament enfrontades dintre d'una comunitat de monjos benedictins i en el si de l'Església cristiana.

Tots aquests elements anaven conformant el coneixement i la idea que es poden tenir diversos punts de vista i diverses maneres de pensar. Que aquests punts de vista responen a una manera d'entendre les coses i que per resoldre els conflictes ho podem fer pacíficament o de manera violenta.

Per portar a terme el debat, vam organitzar grups segons el paper que representaven: la pagesia, els artesans i comerciants, el clergat i la noblesa. Un noi i una noia representaven l'actualitat i des d'aquesta posició interrogaven l'edat mitjana per tal que cada grup pogués exposar com vivien, per què vivien com vivien, quines relacions establien amb els altres grups, quin grau de benestar tenien, què canviarien per viure bé. El nostre marc de referència en aquests plantejaments eren els conceptes clau paradigmàtics de racionalitat-irracionalitat i de diferenciació: diversitat i desigualtat.

Textos escrits individuals finals

Els textos individuals que havien d'escriure els nois i les noies del grup havien d'expressar la globalitat del treball fet en aquesta unitat didàctica i donar resposta a les preguntes que he plantejat al començament de l'article referides als diversos grups socials respecte de les seves diferències, relacions i grau de benestar. Al mateix temps havien de donar el seu punt de vista sobre quines coses haurien d'ha-

ver canviat perquè totes les persones haguessin viscut bé i fer una comparació amb la vida de les persones ara, al nostre temps.

La intencionalitat de les qüestions plantejades per escriure aquest text final era:

- Que fossin capaços de globalitzar els coneixements apresos i establir les relacions que es produïen entre els diversos grups socials, a partir de l'exposició de la vida de cada grup.
- Que fessin una valoració ben fonamentada del grau de benestar de les persones d'aquella època, segons el grup social al qual pertanyien, aplicant els indicadors que mostren el grau de benestar actual, però situant-los, de manera relativa, a l'època medieval.
- Que compararessin les dues èpoques, l'edat mitjana i l'època actual pel que fa al grau de benestar dels diferents grups socials.
- Que es posicionessin sobre quins canvis s'haurien d'haver produït, des del seu punt de vista actual, perquè totes les persones haguessin viscut bé, aplicant les idees que tenien sobre què significa viure bé i quin dret hi tenen les persones.

Per tant, el tipus de text que havien d'escriure havia de ser alhora descriptiu, explicatiu, justificatiu i interpretatiu. De tots els textos escrits, en vam escollir vuit, dos de cada grup, per analitzar-los en el treball de recerca. Segons el meu parer, un d'aquests textos és força incomplet, un altre no acaba de ser complet i els sis restants són textos satisfactoris o molt satisfactoris.

Finalment, vull manifestar que, per a mi, participar en aquest grup de recerca ha representat un fort estímul per a la meua vida professional i m'ha reportat molta satisfacció tant a la classe amb els nois i noies de segon d'ESO com en la convivència en el grup de recerca.

En l'experiència que presentem, portat a terme en un IES, s'hi troben algunes de les estratègies bàsiques per ensenyar i aprendre les habilitats cognitivolingüístiques (escriure, explicar, justificar, interpretar i argumentar) que s'havia proposat el grup de treball de ciències socials de Rosa Sensat, i especialment com preparar i fer un debat.

Parlar i escriure sobre ciències socials

Una experiència de primer curs d'ESO.

Crèdit variable: espais, cultures i migracions

Dolors

Freixenet

Mas

Professora de
ciències socials
de secundària

1. Introducció

Per al professorat que provenim de l'ensenyament de l'antiga secundària, el BUP o la FP, ens ha resultat sempre un repte abordar la docència en els primers cursos de l'ESO. No ha de fer cap vergonya reconèixer amb quina admiració observàvem el mestratge i la seguretat amb què gestionaven les aules de primer cicle de l'ESO, els i les mestres procedents de les escoles d'EGB.

Per això l'experiència que presentem em comportava personalment dues novetats. En primer lloc, treballar en un cicle conegut per mi, però en el qual no hi tenia una experiència tan llarga com en d'altres nivells i, en segon lloc, experimentar algunes estratègies bàsiques per ensenyar i aprendre les habilitats cognitivolingüístiques de: descriure, explicar, justificar, interpretar i argumentar que ens havíem proposat el Grup de treball de Ciències Socials del Rosa Sensat.

L'experiència es va portar a terme a l'IES Esteve Terradas de Cornellà de Llobregat durant el curs 2001-02.

2. Ubicació temporal dins del curs: programació i duració de la unitat didàctica

La unitat didàctica treballada correspon al crèdit tipificat: Espais, cultures i migracions. El contingut bàsic es mostra en la taula núm 1. i consisteix essencialment en l'anàlisi de la desigual distribució de la població al món i a comprendre les causes, la situació i la problemàtica dels moviments migratoris i, en especial, de la immigració actual al nostre país. Es va desenvolupar durant el tercer trimestre del curs, després que durant els dos primers trimestres els nois i les noies haguessin treballat aspectes de geografia física.

Taula 1

Conceptes	Procediments	Valors, normes i actituds
<p>1. La població al món. Conceptes bàsics de la població.</p> <p>2. Diferent distribució de la població a l'espai. Factors d'atracció i de repulsió de la població. Les àrees més poblades de la terra i les més poc poblades.</p> <p>3. Migracions. Conceptes bàsics. Tipus de migracions. Causes.</p> <p>4. Estudi de la immigració de Catalunya i de Cornellà. Anàlisi de dades: la classe, Cornellà, Catalunya</p> <p>5. Les migracions d'abans. Entrevistes als nostres avis: - qüestionari - informants - entrevista - anàlisi de les entrevistes.</p> <p>6. Les migracions d'ara. Característiques de les migracions actuals. Causes. Característiques.</p>	<p>1. Interpretació representació de l'espai. Elaboració, anàlisi i interpretació de mapes.</p> <p>2. Obtenció i anàlisi de la informació. - Ús de diverses fonts d'informació: textos, premsa, anuaris, atlas, vídeos, etc. - Utilització de les fonts orals per a l'obtenció de la informació. - Elaboració, anàlisi i interpretació de dades estadístiques i gràfiques.</p> <p>3. Comprensió i aplicació de la informació. - Processament i comunicació de la informació a través de la descripció, explicació, justificació i argumentació. - Participació activa en debats i elaboració de judicis fonamentats.</p>	<p>1. Valoració del treball en grup.</p> <p>2. Interès i actitud positiva enfront del treball.</p> <p>3. Valoració positiva de la riquesa i aportacions d'altres cultures</p> <p>4. Respecte a les opinions dels altres.</p> <p>5. Empatia, és a dir, saber-se posar en el lloc dels altres.</p>

3. Panoràmica general

Anàlisi de la unitat didàctica «Espais, cultures i migracions»

Taula 2

Objectius d'aprenentatge (conceptuals i procedimentals)	Objectius recerca	Activitats
<p>1. Verbalitzar el que saben o el que creuen saber sobre les migracions.</p> <p>2. Comunicar i pactar els sabers que aprendrem del tema i el que aprendrem a fer.</p>	<p>1. Analitzar les característiques del diàleg a classe.</p> <p>a. <i>Analitzar les característiques del diàleg</i> entre la mestra i els estudiants per fer aflorar les percepcions que els alumnes tenen sobre les migracions.</p> <p>b. Consensuar els temes a treballar, i explicitar que hem d'aprendre a parlar i escriure ciències socials: <i>Descriure, explicar, justificar i argumentar.</i></p>	<p>Diàleg de la professora amb tot el grup classe.</p>
<p>3. Consensuar què entenem per: descripció, explicació.</p> <p>4. Explicar els conceptes bàsics de demografia, identificar les zones més poblades i les menys poblades del planeta i explicar els factors d'atracció i de repulsió de la població.</p>	<p>2. Dissenyar, consensuar i validar les bases d'orientació i les pautes de treball.</p> <p>a. Dissenyar les bases d'orientació de cadascuna de les tipologies textuals. Consensuar les pautes de treball amb els estudiants.</p> <p>b. <i>Validar les bases d'orientació proposades i les pautes consensuades, per elaborar els textos a partir del material que cada estudiant treballa.</i></p>	<p>Elaboració de mapes de les zones més poblades i més despoblades del món. Exercici de <i>descriure i explicar els mapes</i> a partir de la base d'orientació pactada.</p>
<p>5. Analitzar els diferents tipus de migracions i raonar les causes de cadascuna d'elles, tot identificant la desigual distribució de la riquesa al món com una de les causes fonamentals.</p>	<p>3. Preparar el debat. Aprofundir en el coneixement del tema.</p> <p>a. <i>Proposar estratègies didàctiques i activitats per aprofundir en el coneixement del tema i tenir raons i arguments fonamentats</i></p>	<p>Anàlisi de les migracions històriques a partir de les fonts orals i amb testimonis procedents de les famílies de l'alumnat.</p> <p>Comparar les migracions histò-</p>

6. Comparar les migracions actuals i les migracions històriques de Catalunya, tot iniciant-se en l'ús de la metodologia de la història oral.	<i>per justificar, interpretar i argumentar.</i>	riques amb les actuals a través d'una xerrada d'una persona immigrada del grup Cornellà Solidari.
7. Saber argumentar els punts de vista i donar raons sobre cadascun dels agents que intervenen en les migracions: - població immigrada - població receptora - governs dels països d'origen de la població immigrada - governs dels països receptors d'immigració.	4. Fer i analitzar el debat b. <i>Pactar una base d'orientació per a la preparació immediata del debat.</i> Orientar la manera de formular un punt de vista i les raons o els arguments que el fonamenten. a. Valorar la tipologia d'arguments o raons, així com la seva pertinença i completesa.	Cada grup de treball representa un dels agents implicats. <i>Preparació del debat a partir d'una base d'orientació</i> i mitjançant un dossier amb articles de premsa, textos, dades, mapes, etc. - <i>Realització del debat.</i>
8. Elaborar una síntesi general del debat.	5. Anàlisi dels textos finals. a. Valorar la completesa i la pertinença, pel que fa al tema i a les competències lingüístiques que utilitza. b. Valorar la correcció del text pel que fa a l'estructura.	Activitat d'avaluació.

Com es pot veure a la taula núm. 2, al llarg de la unitat es van treballar com a punts fonamentals: *el diàleg inicial*, com a element bàsic per començar el tema i saber els coneixements previs que tenien els nois i les noies, però també com a eina bàsica en la manera de treballar les ciències socials. Efectivament, partim d'una determinada manera d'entendre el fet educatiu, que es basa en el diàleg pedagògic en el qual l'alumnat, amb l'intercanvi d'idees i el contrast d'opinions entre ells mateixos i entre el professorat, elabora el seu propi coneixement. És un diàleg constant que implica reflexionar, analitzar, debatre, acordar, dissentir... sobre allò que s'ensenya i allò que s'aprèn.

A continuació ens vàrem centrar només en dues tipologies textuais: *la descripció i l'explicació*, perquè l'alumnat de 1r curs d'ESO no havia treballat mai les competències cognitivolingüístiques.

La descripció i l'explicació s'havien de referir als mapes elaborats

56 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

per l'alumnat sobre la distribució de la població al món i les raons d'aquesta distribució. La base d'orientació, és a dir, les pautes per poder fer l'elaboració i anàlisi del mapa i posteriorment el text amb la seva descripció i explicació va ser elaborada prèviament per la professora i discutida entre tota la classe. Després de fer aquesta activitat vàrem constatar que la base d'orientació era massa complexa per al nivell de l'alumnat.

Ens vàrem adonar també que per poder portar a terme l'adquisició de les habilitats cognitivolingüístiques cal exercitar aquestes habilitats sovint a fi i efecte d'anar-les interioritzant. És per aquest motiu que al llarg de la unitat didàctica es va tornar a repetir el treball de descriure i explicar a propòsit d'un altre mapa, aquesta vegada referit a les migracions en el món i, concretament, als països emissors de població i als països receptors. A més a més, aquesta pràctica ens va permetre introduir-nos en el subtema de la població que seria objecte del debat –la immigració– i sobre el qual, amb la representació de diferents rols, els estudiants van haver de buscar raons i arguments.

L'estudi de la immigració es va fer a partir de la realitat de la classe, per procedir a la comparació amb el conjunt de la població de Cornellà i finalment amb la realitat de Catalunya.

Aquesta activitat constà de tres parts. A la primera es tractava d'identificar quina era la situació de la classe en relació amb la procedència de la seva família. Es constata que totes les noies i tots els nois tenien un avi o àvia nascuda en una altra regió d'Espanya. A partir d'aquesta informació, vàrem omplir una graella amb la procedència i les dates en què van emigrar. En segon lloc, vàrem fer una relació i un mapa de les procedències i el vàrem comparar amb un de general. Finalment, analitzàrem dades sobre la immigració a Cornellà i a Catalunya, de les quals vàrem deduir que el fenomen que es dona a la classe va ser general.

L'activitat següent va consistir a aprofundir les causes de les migracions i per a això es va fer un exercici d'història oral en què l'alumnat elaborava un qüestionari per tal d'entrevistar les seves àvies o els seus avis i deduir les causes i motius de la seva vinguda a Catalunya. Després es va fer el mateix per saber les raons de les migracions actuals a través d'una xerrada d'una persona immigrant.

Els nois i les noies varen poder deduir que les causes d'ambdues migracions –la històrica i l'actual– eren de la mateixa naturalesa.

Després d'haver treballat el tema de les migracions i haver-nos situat en la immigració actual, vàrem proposar activitats per aprofundir el coneixement del tema i tenir raons i arguments fonamentats per justificar, interpretar i argumentar. Aquesta activitat es va concretar en la *preparació i posterior realització d'un debat* sobre el tema.

El tema del debat hauria de ser: *A qui interessa l'emigració/immigració*. Es varen constituir quatre grups a la classe i cadascun representava un sector i havia de defensar una postura determinada:

- La postura de les persones immigrades.
- La postura de les persones que viuen al país receptor.
- La postura dels governs dels països d'origen.
- La postura dels governs dels països receptors.

Cada grup disposava d'un dossier documental (textos, gràfics, taules, dibuixos, etc.), una base d'orientació general (taula núm. 3) i una pauta concreta per a l'argumentació (taula núm. 4).

Atesa l'edat de l'alumnat, aquest material va ser proporcionat per la professora. En aquest sentit, cal remarcar que una de les dificultats més importants d'aquesta unitat didàctica va ser l'elaboració dels dossiers de materials per a cadascun dels grups. D'una banda, cada grup havia de tenir uns materials diferents i això donà molta feina de buscar, seleccionar, adaptar, etc. De l'altra, molta de la informació provenia dels mitjans d'informació (Internet, premsa, etc.) i sovint eren textos massa complexos per a l'edat de l'alumnat al qual anava dirigit. L'adaptació necessària dels textos no sempre va ser del tot reeixida. Finalment, la darrera dificultat estava en l'elaboració de dossiers equilibrats (en quantitat d'informació i en la seva validesa) per a cada grup. És evident que hi ha més informació disponible i els alumnes tenen més idees sobre la postura de les persones immigrades que no pas sobre la postura dels governs dels països d'origen.

Finalment, després del debat, es demanava a cada grup que elaborés un *text final com a treball de síntesi*. En aquest text havien de

reformular la seva tesi, exposar els seus arguments i elaborar una conclusió.

Atès que analitzar i valorar tots i cadascun dels aspectes treballats en aquesta unitat i esmentats més amunt seria molt llarg i resultaria repetitiu perquè ja es tracten en altres articles d'aquesta mateixa revista, hem optat per centrar-nos en l'anàlisi del debat.

4. Preparació del debat

Taula 3

BASE D'ORIENTACIÓ PER PRODUIR ARGUMENTACIONS EN UNDEBAT

L'argumentació és la capacitat de contrastar diverses interpretacions de la realitat a través d'arguments que justifiquen diferents tesis o punts de vista. L'argumentació admet dubtar del coneixement per tal de convèncer o ser convençut.

El coneixement és posat a prova a través del debat i la contrastació d'arguments, de manera que és possible enriquir-lo, modificar-lo i, finalment, reformular-lo.

1. En primer lloc, heu de preparar, discutir i consensuar la tesi que heu de defensar, com també la seva justificació.

Un secretari o portaveu de cada grup recollirà els acords per escrit.

1. Sintetitzeu la tesi que heu de defensar amb l'exposició breu i clara del vostre punt de vista. A QUI INTERESSA L'EMIGRACIÓ?
 - a) Punt de vista dels immigrants.
 - b) Punt de vista de les persones del país que els acull.
 - c) Punt de vista del govern del país que els acull.
 - d) Punt de vista del govern del país de procedència.
2. A continuació, exposeu els arguments que justifiquen la vostra tesi davant dels altres: els arguments han de ser pertinents, és a dir, han d'estar fonamentats. Cal fer esment del màxim d'arguments possibles i heu de prescindir de les vostres opinions personals, ja que es tracta d'un exercici d'empatia. Cal que els arguments siguin forts per poder qüestionar les tesis contràries. És recomanable fer un esquema en esborrany per ordenar i seleccionar els arguments més forts i rellevants i eliminar els no per-

tinents, ja que es tracta de convèncer i resistir a les objeccions dels altres.

3. Finalment, proposeu, a mode de conclusió, accions o decisions que es poden plantejar per poder portar a terme la vostra tesi i així tenir més força de convenciment. Han de ser propostes coherents amb les característiques de l'opció que representeu.

2. En segon lloc, fareu el debat en el qual es confrontin les diferents tesis.

El debat consisteix a analitzar el problema des de diferents punts de vista amb la intenció d'establir un intercanvi d'opinions complet i enriquidor. D'aquesta manera s'aprèn a solucionar problemes de manera col·lectiva a través del diàleg i tenint en compte l'opinió dels altres. Perquè el resultat sigui satisfactori cal fer-ho de manera ordenada i procurant que tothom participi de manera activa.

Els representants de cada postura:

- a) Han d'exposar de manera ordenada la seva tesi i els arguments en què es basa.
- b) Han de seguir amb atenció les intervencions que es facin per poder abonar o refusar els arguments que s'exposin.
- c) Convé no repetir arguments que altres hagin plantejat, així com contestes directes a un altra persona que generen discussions parcials, però que no ajuden al debat conjunt.
- d) Altres aspectes que cal tenir en compte són:
 - Ajustar-se al tema.
 - Expressar-se d'una manera clara i concisa.
 - Respectar els torns de paraula donats pel moderador.
 - Respectar les opinions dels altres.
 - Participar-hi de manera activa.
 - Manifestar una actitud crítica i no dogmàtica.

3. Finalment, cada grup reformularà en un text escrit la seva pròpia tesi independentment del que hagi defensat.

En aquesta fase final de reformulació del coneixement, hem de superar els punts de vista parcials i ser capaços d'incorporar altres arguments que hagin sortit en el debat i que han enriquit i, potser, modificat la tesi inicial.

Reviseu el vostre text i recordeu que:

- Heu d'utilitzar el llenguatge d'acord amb la intencionalitat del text argumentatiu que tracta de convèncer els altres.

60 **Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials**

- El text ha d'estar estructurat:
 - a) Tesi a argumentar.
 - b) Exposició de les raons de l'argumentació.

Conclusió.

Taula 4

PAUTA PER A L'ARGUMENTACIÓ. A qui interessa l'emigració/immigració?

Punt de vista de les persones immigrades. / Punt de vista de les persones del país que acull. / Punt de vista dels governs dels països que reben immigració. / Punt de vista dels governs dels països de procedència.

La nostra idea és:

Les seves raons per immigrar són:

- 1.
- 2.
- 3.

L'evidència que donaríem per convèncer els altres és que

Aquesta idea, l'hem tret de:

Arguments en contra de la nostra idea podrien ser:

Foto: escola Sant Felip Neri. Barcelona.

5. Anàlisi del debat

Després de la preparació del debat per part de cadascun dels grups, la qual va durar aproximadament dues classes, va arribar el dia de portar-lo a la pràctica. En primer lloc, vàrem disposar l'aula de manera que les persones pertanyents als quatre grups estiguessin agrupades en quatre extrems de l'aula i tinguessin al davant els rètols que els identifiquessin correctament. La professora era situada al bell mig per tal de fer el paper de moderadora del debat. La persona del centre responsable d'audiovisuals es va brindar a fer-nos l'enregistrament en vídeo del debat. Moments abans de començar li vaig dir que probablement duraria entre vint minuts i mitja hora. La meva sorpresa va ser que els nois i les noies s'havien preparat tan bé el debat, els seus arguments i els contraarguments... que se'ns va passar l'hora sense adonar-nos-en. Per tant, una primera valoració d'aquest debat és que l'alumnat, des del punt de vista formal, va tenir una actuació modèlica: el respecte al silenci requerit, l'exposició dels respectius portaveus, la manera ordenada de demanar les paraules i de respectar escrupolosament l'ordre d'intervenció, etc., ens va fer veure que els alumnes i les alumnes, quan se'ls donen les eines i se'ls prepara, són capaços

62 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

de parlar en públic, d'expressar correctament les seves idees, d'argumentar i donar raons sobre les causes dels temes o esdeveniments proposats.

5.1 Anàlisi del debat atenent la tesi i la fonamentació

A continuació, exposem la tesi que defensava cada grup i la seva fonamentació.

Grup 1: Persones immigrants.

Tesi: Tota persona que tingui dificultats de vida al seu país pot emigrar a un altre país per aconseguir condicions de vida més bones.

Fonamentació: Tothom té dret a la vida i si en el seu país hi ha pobresa o hi ha guerres o manca de treball i de bones condicions de vida, la gent pot buscar-se altres llocs on poder viure bé.

Grup 2: Persones que viuen al país receptor d'immigrants.

Tesi: Els immigrants tan sols vénen a buscar un treball i una vida més digna. Però no poden aconseguir-la perquè hi ha discriminació social, de treball, etc.

Fonamentació: Tenen dret a venir perquè són persones i, si no molesten, es poden quedar.

Grup 3: Govern dels països que reben immigració.

Tesi: Al govern, l'interessa que vinguin els immigrants sempre que sigui dins d'uns límits controlables.

Fonamentació: Perquè augmenta la natalitat, ja que els immigrants tenen molts fills.

Perquè si hi ha més gent, hi ha més consumidors, s'ha de produir més i l'economia millora. Perquè fan treballs poc considerats que la població del país no vol fer.

Grup 4: Govern dels països en vies de desenvolupament del qual emigren moltes persones.

Tesi: Als governs dels països emissors de població els interessa que la gent se'n vagi del país.

Fonamentació: Perquè són pobres i no tenen prou recursos per alimentar tota la població. Si no emigren, poden provocar aldarulls i reclamar millores al seu país.

Com es pot veure, cada grup presenta una tesi i una fonamentació correctament formulada. Representa el seu punt de partida i la seva posició de manera entenedora.

En el cas de la tesi, es pot dir que en totes responen al tema que es treballa. Pel que fa a la fonamentació, cal valorar si és fiable, pertinent i completa. Podem dir que totes són prou completes. També responen al que se'ls ha demanat: exposar breument quin era el punt de vista o la posició que representaven.

El grup 2, quan diu «si no molesten es poden quedar», volen dir que cal que les persones immigrades s'integrin i que siguin legals.

El grup 4 expressa que els països dels quals emigra molta gent són pobres i no tenen prou recursos per alimentar tota la població. De fet, aquest és un concepte que cal treballar i modificar en el sentit que són països que han esdevingut pobres per l'espoliació que han patit, però que en realitat sovint n'hi ha que tenen molts recursos i molta riquesa.

En general, es pot observar que l'alumnat, a l'hora de formular les tesis i les fonamentacions, ho fa amb uns arguments que expressen un grau de coneixement i de complexitat molt més gran que no pas en les afirmacions o comentaris que feien en l'avaluació inicial. Les opinions expressades en el debat també són molt més elaborades.

5.2. Anàlisi del debat atenent la tipologia d'arguments

En el quadre següent es poden veure les quatre tipologies d'arguments que donava cadascun dels grups: arguments basats en exemples o analogies, arguments basats en l'autoritat d'una llei, dels drets humans, etc., arguments que es desprenen de causes o conseqüències i, finalment, arguments derivats de deduccions.

64 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

• *Protagonistes:*

Grup 1: Persones immigrants.

Grup 2: Persones que viuen al país receptor immigrants.

Grup 3: Governos dels països que reben immigració.

Grup 4: Governos dels països en vies de desenvolupament dels quals emigren moltes persones.

• *Validesa:*

F= Fiable P = Pertinent C = Completa

	Arguments dels estudiants	Grup				Validesa		
		1	2	3	4	F	P	C
Per exemples o analogies	- El meu pare va emigrar a Suïssa i també els va costar una mica integrar-se allí.	*				*	*	*
	- Hi ha immigrants que tenen un nivell de formació alt, com els xinesos, i muntten restaurants, i d'altres que tenen diners i aquests ningú els mira malament ni els discrimina.	*				*	*	*
Per autoritat	- Tothom té dret a la vida i si en el seu país hi ha pobresa o hi ha conflictes bèl·lics o manca de treball i de bones condicions de vida, la gent pot buscar-se altres llocs on poder viure bé.	*				*	*	*
	- Els que no tinguin papers, que no siguin legals, que no vinguin.		*			*	*	
Per causes o conseqüències	- Molts països que actualment són pobres i no tenen recursos per alimentar la seva població havien estat colònies com la majoria de països d'Àfrica.				*	*	*	*
	- Emigren perquè no tenen diners o perquè hi ha conflictes bèl·lics o perquè no tenen treball ni bones condicions de vida	*				*	*	*
	- Poden venir perquè tenen dret a buscar treball, casa i una vida digna, però ho han de fer legalment.		*			*	*	

	- Al govern, l'interessa que vinguin immigrants perquè així creix la natalitat, ja que tenen més fills. A més a més, en haver-hi més gent, hi ha més consum, més producció i l'economia puja.		*		*	*	*
	- També l'interessa perquè fan les feines que ningú vol fer i són més sacrificats i cobren menys que els treballadors d'aquí.		*		*	*	
	- La gent se'n va dels seus països perquè allà no hi ha prou recursos per alimentar tota la població, ja que són països que no s'han desenvolupat perquè fa molts anys eren colònies i els països rics els van espoliar.			*	*	*	
	- Molta gent fuig dels països pobres perquè són països on hi ha facilitat per produir-se desastres naturals, terratrèmols, huracans, sequeres, etc.			*	*	*	*
	- És lògic que els països rics, que abans van explotar els pobres, ara els ajudin acceptant els immigrants.			*	*	*	*
	- També poden ajudar-los construint-hi escoles per tal que els nens i joves tinguin una bona formació i puguin muntar negocis i fàbriques.			*	*	*	*
	- Perquè els immigrants s'adaptin caldria fer associacions per ajudar-los i fer xerrades als col·legis per conscienciar els alumnes (alternatives).	*					
Per deducció	- Si vénen, cal que s'integrin a la nostra cultura.		*		*	*	*
	- Sí, però hem d'ajudar-los, perquè l'idioma és molt diferent i les tradicions també.	*			*	*	*
	- Nosaltres creiem que pel fet de ser immigrants no se'ls ha de pagar menys diners per les mateixes feines.	*			*	*	

Valoració

Per fer la valoració del debat ens vàrem fixar en la tipologia d'arguments que utilitzà cada un dels grups: immigrants, persones que viuen al país receptor, governs dels països que reben immigració, governs dels països en vies de desenvolupament d'on emigren moltes persones. I de cada grup, en vam analitzar la validesa dels arguments que exposaren: si són fiables, pertinents i complets.

A primer cop d'ull es pot veure que els arguments més emprats foren els de causa i conseqüència, mentre que no solien fer massa analogies ni arguments de deducció.

El grup d'immigrants

Aquest grup utilitzà tots els tipus d'arguments que hi ha: feien servir arguments d'analogia, d'autoritat, de causes i conseqüències i de deducció. És el grup que aportà més arguments i això podem atribuir-ho al fet que és el punt de vista que es va treballar més i de manera més vivencial. Recordem que entre les activitats de la unitat hi havia el treball de les migracions històriques i la majoria dels alumnes identificaven la immigració en la seva vida personal i familiar. Allò, per tant, que s'estudia d'una manera més vivencial resulta més significatiu. També s'ha de tenir en compte que el contacte amb la immigració actual també es va fer a través d'una persona afectada, la qual cosa fa que la informació d'aquest grup fos més directa i real. Els arguments que utilitzen són fiables, pertinents i molt complets, segurament també a causa de les raons esmentades i això es nota en el fet que un argument d'analogia que utilitzen fa referència a les situacions migratòries familiars. L'argument d'autoritat emprat és basat en la Declaració Universal dels Drets Humans.

A més a més, aquest grup, en les seves intervencions, va una mica més enllà. Al costat dels arguments, hi afegixen o apunten alguns tipus d'alternatives per tal de millorar la situació actual.

El grup de persones que viuen en els països que reben immigració

Aquest grup utilitzava arguments de tipus deductiu, d'autoritat i de causes i conseqüències. Tot i que en el debat van tenir un paper destacat i van participar amb diverses intervencions, sempre són molt repetitives. Per això el nombre d'arguments és menor i són molt més pobres en comparació amb l'anterior. L'argument d'autoritat que esgrimeixen és basa en la llei d'estrangeria: «Poden venir, però ho han de fer legalment.» Cal tenir en compte, també, que aquest debat va coincidir amb un conflicte sobre la idoneïtat de la ubicació d'una mesquita en una població del Maresme i això va influir en les seves postures, especialment en la insistència, per part d'aquest grup, de la necessitat d'integració de les persones immigrades.

Governos dels països que reben immigració

Aquest grup només utilitzava dos tipus d'arguments i, segurament, va ser el que menys es va implicar en el seu paper. Posar-se en el lloc dels governos és una situació que els queda més allunyada i distant. Només plantegen arguments de causes i conseqüències i estan centrats en l'interès econòmic (treballen per sous més baixos, tenen més fills, consumeixen...) que per als governos té l'arribada d'immigrants. No obstant això, són arguments potents: complets, pertinents i fiables.

Governos dels països en vies de desenvolupament d'on emigren moltes persones

Aquest grup feia servir únicament arguments de causa i conseqüència. Són pertinents i fiables, però n'hi ha algun que no és prou complet. Situaven molt bé les raons dels governos dels països emissors de població de fomentar l'emigració: fonamentalment la pobresa i els desastres naturals i explicitaven força bé el perquè del perquè. Als governos, els interessa que la gent emigri perquè són pobres i són pobres perquè van ser colònies.

L'argument 42 no és complet, perquè diuen que en els països emissors de població no tenen prou recursos i no manifesten que moltes vegades no és la manca de recursos, sinó el repartiment desigual i injust de la riquesa.

68 **Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials**

Les aportacions d'aquest grup és prou rica, si tenim en compte que, fins i tot, aporta arguments-alternatives com el 45, que manifesta que s'han de construir escoles perquè nens i joves tinguin una bona formació i puguin muntar negocis i fàbriques al seu país mateix.

Conclusions

- Com que aquesta unitat s'ha treballat amb alumnes de 1r d'ESO, es pot dir que les competències cognitivolingüístiques poden treballar-se des d'edats molt primerenques i obtenir uns resultats en relació amb l'edat dels alumnes.
- El diàleg inicial és bàsic per poder valorar els aprenentatges assolits pels alumnes en el transcurs de la unitat. Constatem que al començament de la unitat els seus coneixements eren intuïtius, senzills, poc elaborats, i en acabar la unitat tenien més elements i un coneixement més aprofundit del tema, així com també una opinió elaborada.
- A primer d'ESO ha estat positiu fer un treball progressiu al llarg de la unitat de cadascuna de les competències. Primer, descripció i explicació (treball, mapes); després, argumentació (preparació i realització del debat)
- Les bases d'orientació donades a l'alumnat han estat massa complexes, s'han de simplificar molt perquè siguin útils.
- Els aspectes que es poden treballar de manera més vivencial i connectada amb la realitat de l'alumnat resulten més motivadors. Tanmateix, si són temes de rigorosa actualitat, com és el cas de les migracions, alguns fets puntuals de gran abast mediàtic poden alterar la informació i l'opinió que se'n derivi.
- Cal intentar equilibrar la informació que es dona a l'alumnat. Pel que s'havia treballat al llarg de la unitat (migracions històriques, xerrada amb una persona immigrada), el grup que representava els immigrants havia disposat de més informació que altres grups. En el debat, aquest grup era capaç de donar més arguments i més complets.
- La selecció de material per preparar el debat és bàsica, perquè cada grup pugui formular la seva tesi i la seva fonamentació.

L'article es fixa en el disseny de situacions didàctiques que ens indiquen com es va construint el coneixement social amb l'objectiu principal de valorar la millora qualitativa dels canvis que es produeixen entre el posicionament inicial i el posicionament final dels alumnes com a conseqüència de l'argumentació que es produeix en el debat.

La reconstrucció del coneixement social mitjançant la interpretació i l'argumentació

1. Introducció

L'experiència que presentem s'emmarca en el context de la investigació-acció, a partir del qual un grup de professors i professores de l'etapa secundària obligatòria reflexionen conjuntament sobre la pràctica i cerquen, en el marc de la didàctica de les ciències socials, els referents teòrics per dissenyar estratègies d'ensenyament que facilitin un aprenentatge més qualitatiu de les ciències socials. Aquests referents són:

- Els conceptes clau que organitzen el coneixement social per ser ensenyat.
- El diàleg en la construcció del coneixement.
- Les competències cognitivolingüístiques que afavoreixen la reconstrucció del coneixement social.
- La formació dels valors democràtics i de la ciutadania.

2. Context de l'experiència

L'experimentació de la proposta didàctica es va fer a l'IES Banús de Cerdanyola (Vallès Occidental) amb un grup de 3r d' ESO al llarg

**Roser Canals
Cabau**

Professora de
Ciències Socials
a secundària

70 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

del curs 2002-03. L'IES Banús és un institut públic que es va crear l'any 1992 per iniciar l'experimentació de l'educació secundària obligatòria. Actualment és un centre de tres línies on s'imparteix ESO i batxillerat d'humanitats, científic i tecnològic.

El grup d'ESO amb el qual es va fer aquesta experimentació fou el 3r C format per 25 alumnes heterogenis amb diferents ritmes d'aprenentatge, que, a grans trets, es podria caracteritzar de la manera següent:

- 5 alumnes mostren una bona actitud i predisposició per a l'aprenentatge, com també bones capacitats cognitives.
- 10 alumnes presenten determinades dificultats d'aprenentatge, amb bons hàbits de treball adquirits i predisposició per aprendre.
- 4 alumnes tenen capacitats per aprendre, però amb escassa motivació per a l'estudi.
- 6 alumnes presenten importants dificultats per aprendre.

La unitat didàctica a partir de la qual es va dur a terme aquesta experimentació forma part de l'àrea de ciències socials de 3r d'ESO, aleshores programada sobre la base de dos crèdits: el primer amb continguts de geografia humana i econòmica i el segon amb continguts d'història moderna i contemporània.

Els continguts de l'àrea s'organitzen al voltant de problemes rellevants del món actual des d'una perspectiva interdisciplinària de les ciències socials per tal de provocar situacions polèmiques d'on emergeixen interessos contraposats entre els diferents agents socials que hi intervenen. També es procura que connectin amb notícies d'actualitat. En la majoria dels casos es parteix de situacions problemàtiques que permeten diverses interpretacions per tal d'aprendre a:

- Pensar sobre el món que ens ha tocat viure.
- Formar punts de vista ben fonamentats.
- plantejar propostes alternatives per construir un món més just i més sostenible.

Aquesta experiència formà part de la recerca, coordinada per Montserrat Casas, «Ensenyar a parlar i a escriure ciències socials»

amb l'objectiu d'aprofundir en la formació democràtica dels estudiants mitjançant el desenvolupament de les competències cognitivolingüístiques de descriure, explicar, interpretar, justificar i argumentar.

3. La unitat didàctica: El creixement de la població i els recursos de la Terra

El principal objectiu d'aquesta proposta didàctica consisteix, d'una banda, a comprendre que la disponibilitat de recursos estableix uns límits al creixement de la població mundial, atès que aquests recursos són limitats i estan mal distribuïts. D'una altra banda, a aprendre a formular punts de vista sobre el problema, justificats d'acord amb els coneixements de les ciències socials i argumentats a partir dels valors de la sostenibilitat i la defensa dels drets humans.

La metodologia de treball a l'aula parteix de la construcció compartida del coneixement a partir del diàleg entre el professorat (expert) i l'alumnat (aprenents) i el treball cooperatiu en la recerca, selecció, processament de la informació, d'una banda, i la interpretació i contrast del coneixement a partir de l'argumentació, d'una altra.

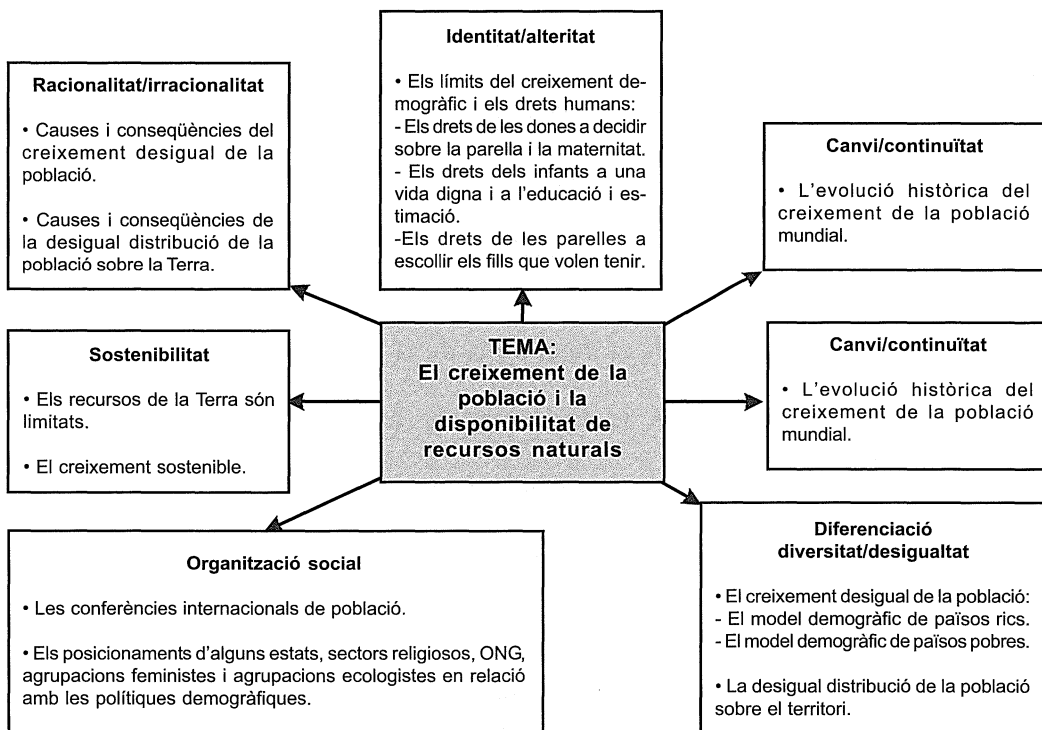
Els objectius d'aprenentatge d'aquesta unitat, es resumeixen a:

1. Posar de manifest el coneixement (idees prèvies) que tenen els alumnes sobre el creixement de la població al món i la disponibilitat de recursos naturals.
2. Comunicar els objectius d'aprenentatge de la unitat per tal que els alumnes els facin seus.
3. Conèixer les característiques del creixement de la població als països rics i als pobres.
4. Obtenir informació de manera comprensiva i aprendre a estructurar-la per elaborar nou coneixement.
5. Redactar un text descriptiu i explicatiu guiat sobre el creixement de la població mundial.
6. Conèixer les teories neomalthusiana, poblacionista i de creixement sostenible.
7. Elaborar un punt de vista propi sobre el problema del creixement demogràfic i justificar-lo amb raons suficients i pertinents.
8. Preparar l'argumentació per defensar un punt de vista en el joc de la conferència mundial de població.

72 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

9. Exposar amb correcció els diferents posicionaments sobre la necessitat de frenar el creixement de la població al món i justificar aquests posicionaments amb arguments i contraarguments.
10. Respectar i valorar les opinions dels altres.
11. Posar-se en lloc d'un altre per entendre les seves motivacions en relació amb un problema.
12. Escriure un text d'opinió sobre el creixement de la població mundial i els seus límits.
13. Tenir una actitud positiva i participativa a classe.
14. Formular judicis de valor basant-se en la defensa dels drets humans, la sostenibilitat i els valors democràtics.

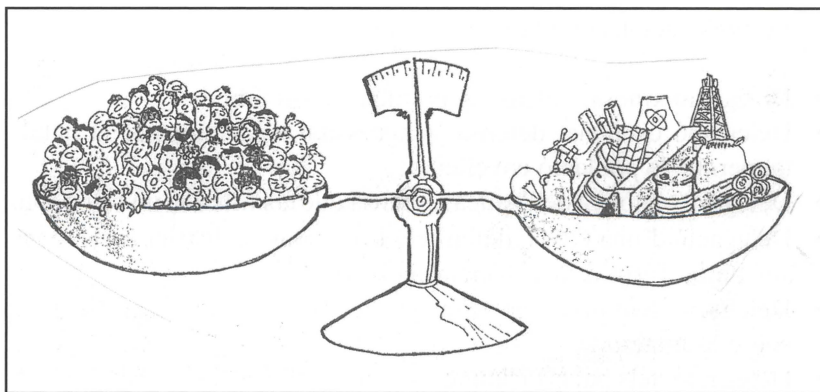
Els continguts s'organitzaren al voltant dels conceptes clau del coneixement social que es representen en el quadre següent:

4. Descripció de l'activitat argumentativa

4.1. Activitat d'exploració d'idees prèvies

A partir del dibuix d'una balança que sospesa la població del món i els recursos naturals, cada alumne formula una primera aproximació sobre el seu punt de vista i les raons que el justifiquen en relació amb la qüestió: Cal frenar el creixement de la població mundial?

Ciències Socials 8 EGB. Ed. Teide.

4.2. Treball en grup

En grups de tres o quatre, els estudiants cerquen diferents posicionaments sobre el problema plantejat (govern xinès, Església catòlica, ONG, feministes, ecologistes...). Es tracta d'identificar la tesi que defensa cada grup i les raons que la sostenen (es pinten de colors diferents). Els alumnes discuteixen si estan d'acord o no i recullen les seves valoracions en una graella.

Finalment es tracta que, entre tots, exposin quin és el seu punt de vista sobre el problema, les raons que el justifiquen, els contraarguments en relació amb els que pensen el contrari i les possibles solucions o alternatives per poder dur a terme la seva proposta.

4.3. Debat: Cal frenar el creixement de la població mundial?

Es tracta de representar una conferència internacional de població. Els alumnes es divideixen en grups i cada grup representa una delegació que disposa d'una carpeta amb documentació per preparar el posicionament que s'ha de defensar, els seus arguments i contraarguments i les propostes que cal dur a terme.

Les delegacions que hi intervenen són:

- Delegació xinesa: defensa la política del fill únic.
- Delegació catalana: defensa la necessitat d'incrementar la natalitat perquè la població envelleix.
- Delegació catòlica del Vaticà: defensa que els fills són un bé de Déu.
- Delegació d'una ONG: defensa la necessitat de distribuir els recursos de la Terra d'una manera més justa.
- Delegació feminista: defensa que les dones tenen dret a decidir sobre la maternitat.
- Delegació dels països islàmics: defensa que les dones estan sotmeses al pare i al marit.
- Delegació d'ecologistes: defensa un ús més racional dels recursos de la Terra per poder satisfer les necessitats de la població.

Desenvolupament del debat:

- a) Un secretari o portaveu del grup recull per escrit la tesi que ha de defensar, així com la seva argumentació. Convé també proposar accions o decisions per poder portar a terme la posició defensada.
- b) La professora actua com a moderadora i presenta l'objecte del debat.
- c) S'obre un primer torn de paraules on cada delegació exposa el seu punt de vista i la professora el resumeix a la pissarra.
- d) S'obre un segon torn, on la moderadora dóna la paraula a les delegacions que estan a favor de la primera proposta i a les que hi estan en contra.
- e) Mentrestant, les delegacions aniran prenent nota de les qüestions que es plantegen per tal de participar en el tercer torn de rèpliques.
- f) La moderadora fa un resum a tall de conclusió sobre els punts on hi ha hagut acords i sobre els principals desacords.

4.4. Text argumentatiu final

Individualment, cadascú redacta un text argumentatiu final tenint en compte la base d'orientació que guia el procediment.

5. Caracterització de l'experimentació i la recerca

• Metodologia de la recerca

La recerca tracta de dissenyar situacions didàctiques (estratègies i materials) que facilitin l'experimentació en un context real d'ensenyament-aprenentatge per tal d'obtenir produccions de l'alumnat que ens indiquin com es va construint el coneixement social per tal de poder fer propostes de millora que ajudin a avançar en l'elaboració d'un coneixement social més qualitatiu.

La metodologia de la recerca consisteix, en primer lloc, en l'elaboració de bases d'orientació i materials didàctics pensats per ensenyar l'alumnat a elaborar interpretacions o punts de vista ben justificades sobre un problema o fenomen social.

En segon lloc, es dissenyen activitats en les quals els estudiants, individualment o per grups, han de contrastar les seves interpretacions amb les dels companys. Aquestes activitats consisteixen en debats on cada grup defensa el seu punt de vista o bé en jocs de simulació on cada grup defensa els interessos d'un col·lectiu o d'una ideologia determinada. Aquestes activitats s'enregistren (àudio o vídeo) per tal d'analitzar i valorar la qualitat de les argumentacions (suficients, pertinents, fortes) i, si s'escau, fer propostes per millorar-les.

En tercer lloc, es demana individualment a l'alumnat que torni a reformular la seva interpretació sobre el mateix problema a partir de diferents tipus d'activitat (redactar una acta d'acords, una carta al director, un article d'opinió...).

Finalment, es tracta d'analitzar les produccions dels alumnes per valorar els canvis qualitatius que es produeixen entre les idees prèvies i el textos argumentatius finals.

76 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

• **L'objectiu de la recerca**

A partir d'aquesta recerca, s'intenta comprovar si els alumnes de secundària avancen en la construcció d'un coneixement social i crític mitjançant el desenvolupament de les competències cognitivolingüístiques en l'aprenentatge de les ciències socials.

L'objectiu principal consisteix a valorar la millora qualitativa del coneixement social en relació amb els canvis que es produeixen entre el posicionament inicial i el posicionament final com a conseqüència de l'argumentació que es produeix en el debat.

Els interrogants que es plantegen són tres:

1. Quins continguts i materials didàctics possibiliten el desenvolupament de les competències cognitivolingüístiques, fonamentalment la interpretació i l'argumentació?
2. Quina metodologia d'ensenyament-aprenentatge és la més adequada per afavorir la construcció del coneixement social a través del diàleg a l'aula?
3. El coneixement o pensament social que reconstrueixen els alumnes és més qualitatiu?

• **La qualitat del coneixement social**

Els criteris que establim per caracteritzar la qualitat del coneixement social per la formació democràtica de l'alumnat són:

1. **Racionalitat**

- El posicionament o punt de vista davant dels problemes socials s'adequa al tema i als continguts d'aprenentatge.
- Les raons que justifiquen el posicionament individual són pertinents i adequades, és a dir, es basen en evidències comprovades i acceptades per la ciència o estan fonamentades en els valors democràtics acceptats per la societat.
- Les raons que justifiquen el propi pensament són suficients.

2. *Relativitat*

- El coneixement social elaborat per l'alumnat:
 - a) Admet que hi poden haver diferents punts de vista vàlids sobre el mateix problema.
 - b) Es matisa i, fins i tot, admet el dubte en la mesura que té en compte les raons dels altres.

3. *Compromís social*

- El pensament és més eficaç en la mesura que planteja alternatives o solucions als problemes treballats sobre el reconeixement dels drets dels altres.
- El pensament apunta a l'acció perquè es pugui traduir en la participació i el compromís per un món fonamentat en els valors democràtics.

6. **Anàlisi de les produccions de l'alumnat**

Tot i que els estudiants del grup de 3r d'ESO que participaren en l'experiència eren 25, els textos analitzats foren 18, atès que no es disposava de tota la seqüència de materials d'alguns alumnes. (Vegeu les taules de les pàgines següents.)

Els criteris qualitius i quantitius que s'apliquen a la valoració de cada variable són criteris subjectius que ha establert la professora a partir dels conceptes, causes, raons, exemples, propostes, arguments... considerats vàlids que han aparegut al llarg de tota la seqüència didàctica. Per exemple, en relació amb el tercer criteri, es considera

Molt acceptable	Adduir 4 o més raons
Força acceptable	Adduir 2 o 3 raons
Poc acceptable	Adduir 1 raó
Gens acceptable	No adduir raons

Taula 1	Racionalitat			Relativitat*		Compromís social	
	Es posiciona adequadament davant el problema?	Les raons adduïdes són pertinents i adequades?	Les raons adduïdes són suficients?	Reconeix que hi ha punts de vista diferents sobre el mateix problema?	El pensament es matisa si té en compte les raons dels altres?	Planteja alternatives o solucions al problema?	El pensament apunta a l'acció
MOLT ACCEPTABLE		4	1				2
FORÇA ACCEPTABLE	10	10	14			6	2
POC ACCEPTABLE	7	3	3			8	4
GENS ACCEPTABLE	1	1	0			4	10

* El criteri de relativitat no es pot valorar en el posicionament inicial atès que encara no s'ha produït el debat.

Taula 2	Racionalitat			Relativitat		Compromís social	
Valoració del posicionament final	Es posiciona adequadament davant el problema?	Les raons adduïdes són pertinents i adequades?	Les raons adduïdes són suficients?	Reconeix que hi ha punts de vista diferents sobre el mateix problema?	El pensament es matisa si té en compte les raons dels altres?	Planteja alternatives o solucions al problema?	El pensament apunta a l'acció?
MOLT ACCEPTABLE		8	8	10	2	10	2
FORÇA ACCEPTABLE	16	9	10	5	4	5	4
POC ACCEPTABLE	1	1		3	6	3	5
GENS ACCEPTABLE	1				6		7

7. Conclusions

Comparant els resultats obtinguts en la valoració dels textos inicials i finals, apuntem les següents conclusions:

• Racionalitat

Sembla que després de treballar l'argumentació, a través del debat, l'alumnat construeix un coneixement una mica més racional pel fet que:

a) Els posicionaments que elaboren en relació amb el problema del creixement de la població en relació amb els recursos de la Terra, són més adequats. Una tercera part de l'alumnat millora qualitativament la formulació del propi punt de vista sobre el problema, d'acord amb el coneixement social, tot i que majoritàriament es pronuncien a favor de limitar el creixement de la població.

b) El nombre de raons adduïdes per justificar el posicionament individual és força més alt, de manera que el coneixement s'ha enriquit.

c) Les raons emprades per fonamentar el seu punt de vista són més pertinents en la mesura que es fonamenten cada vegada més en les teories estudiades (neomalthusians, poblacionistes, creixement sostenible) i no tant en raons més intuïtives o relacionades amb experiències personals.

• Relativitat

El progrés en la construcció d'un pensament més relatiu, en canvi, és més modest.

a) En el posicionament inicial, l'alumnat fa una primera aproximació al problema plantejat des del seu punt de vista i no té en compte altres punts de vista diferents. En canvi, en el posicionament final, la major part de l'alumnat resol millor l'exercici d'empatia i són capaços de copsar, d'una banda, la problemàtica que suposa l'envelliment de la població en els països desenvolupats i, d'una altra, el creixement elevat i la poca disponibilitat de recursos en els països subdesenvolupats.

b) Pel que fa a la relativitat del propi coneixement després de l'activitat argumentativa desenvolupada durant el debat, augmenta sensiblement el nombre d'alumnes (+2) que modifiquen el seu posicionament, en el sentit que es manifestaven a favor de no limitar el creixement de la població perquè els recursos són il·limitats i ara consideren que el creixement s'ha d'autoregular, en la mesura que ha de ser sostenible atès que els recursos de la Terra són limitats i estan mal repartits. També hi ha alguns alumnes (4) que introdueixen matisos, en el sentit que es manifestaven clarament a favor de limitar el creixement i ara consideren que s'ha de controlar o bé consideren que el problema principal no és el creixement de la població, sinó la distribució injusta dels recursos naturals. La majoria, però, tendeixen a mantenir el mateix posicionament, tot i que alguns admeten raons dels companys.

• Compromís social

a) Si tenim en compte el nombre d'alternatives o solucions proposades, en el primer text menys de la meitat dels alumnes proposen alternatives o solucions al problema. En canvi, en el text final, tots fan propostes, gairebé totes adequades al posicionament que defensen i coherents amb els coneixements apresos i fonamentades en els valors democràtics.

A més, en el primer text molts alumnes es limitaven a fer una llista de mesures, mentre que en el segon text les propostes estan més ben justificades. Fins i tot algunes propostes apunten cap a solucions més creatives.

b) Pel que fa al grau d'implicació que cada alumne manifesta en el seu text, hem considerat que és més adequat quan l'alumnat adopta un posicionament col·lectiu davant del problema, emprant els verbs en primera persona, i en canvi és menys adequat quan s'expressa de manera impersonal i no se sent part del problema. En aquest sentit, s'observa que hi ha poca implicació davant del problema del creixement de la població i els estudiants no se senten responsables respecte de les causes, ni tampoc en les solucions. Sembla, doncs, que el compromís social va en relació directa a les conseqüències que poden tenir els fets i fenòmens sobre els mateixos nois i noies, i també en relació a la proximitat del problema estudiat.

82 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

Així doncs, podem apuntar que, a través de la interpretació i l'argumentació, el coneixement que reconstrueixen els estudiants després de contrastar els seus punts de vista sembla que:

- és més ric i més adequat al coneixement social;
- és un xic més relatiu, atès que admet punts de vista plurals;
- mostra un cert grau d'implicació en relació als problemes socials en la mesura que proposen alternatives i solucions.

13^{enes} JORNADES D'ESCOLA RURAL

L'ESCOLA EN UN MÓN RURAL CANVIANT

BERGA · 30 de juny i 1 de juliol

**Quina és la nova realitat sociològica dels pobles?
Com hem de reestructurar organitzativament les ZER?
Com crear itineraris educatius 0-18 en l'àmbit rural?
Quina és la realitat de present i futur del mestre rural?**

Conversarem amb la comunitat educativa, local, administracions, universitats, organitzacions sindicals, partits polítics...

Informació:

<http://erural.pangea.org/>
Tel. 93 481 73 88

84 Conceptes clau i competències comunicatives de les ciències socials

- CASAS, Montserrat; BOSCH, Dolors; GONZÁLEZ, Neus. «Las competencias comunicativas en la formación de los jóvenes: describir, explicar, justificar, interpretar y argumentar». A: *Enseñanza de las ciencias sociales*, núm. 4 (marzo 2005), p. 39-52
- CASAS, Montserrat. «El concepto de diferenciación en la enseñanza de las ciencias sociales». A: *Iber, didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia*, núm. 21 (julio/agosto/septiembre 1999), p. 23-38
- CASAS, Montserrat; BOTELLA, Joan. *La democracia y sus retos en el siglo XXI: elementos para la formación democrática de los jóvenes*. Barcelona: Cisspraxis, 2003 (Compromiso con la educación. Grandes temas)
- Ciencias sociales: contenidos, actividades y recursos*. Pilar Benejam Arguimbau, Joan Pagés Blanch (coords.). Barcelona: Praxis, 1997- (Guías Praxis para el profesorado de ESO)
- COLL, César; ONRUBIA, Javier. «Discusión entre alumnos e influencia educativa del profesor». A: *Textos de didáctica de la lengua y de la literatura*, núm. 20 (abril/mayo/junio 1999), p. 19-37
- Con-ciencia social: anuario de didáctica de geografía, historia y otras ciencias sociales*. Federación Icaria. Madrid: Akal, 1997-
- «La construcción del conocimiento social y el lenguaje: el discurso social en el aula» [Diversos artículos]. A: *Iber, didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia*, núm. 28 (abril/mayo/junio 2001), p. 5-76
- De la teoria... a l'aula: formació del professorat i ensenyament de les ciències socials*. Roser Batllori i Obiols, A. Ernesto Gómez Martínez, Montserrat Oller i Freixa, Joan Pagés i Blanch (eds.). Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Didáctica de la Llengua, de la Literatura i de les Ciències Socials, 2004
- Enseñar y aprender ciencias sociales: geografía e historia en la educación secundaria*. Barcelona: Horsori: ICE de la Universidad de Barcelona, 1997 (Cuadernos de formación del profesorado. Educación secundaria; 6)
- «Explicar y argumentar» [Diversos artículos]. A: *Textos de didáctica de la lengua y de la literatura*, núm. 29 (enero/febrero/marzo 2002), p. 5-82
- HARGREAVES, Andy; EARL, Lorna; RYAN, Jim. *Una educación para el cambio: reinventar la educación de los adolescentes*. Barcelona: Octaedro, 1998 (Repensar la educación; 1)
- HERNÁNDEZ, Francesc Xavier. *Didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia*. Barcelona: Graó, 2002
- «La justificación y la argumentación en la enseñanza de las ciencias sociales». A: *Iber, didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia*, núm. 28 (abril/mayo/junio 2001), p. 57-68
- LEMKE, Jay L. *Aprender a hablar ciencia*. Barcelona: Paidós, 1997 (Temas de educación; 42)
- «Métodos para enseñar ciencias sociales: interacción, cooperación y participación» [Diversos artículos]. A: *Iber, didáctica de las ciencias sociales*,

- geografía e historia*, núm. 40 (abril/mayo/junio 2004), p. 5-67
- MONTANERO, Manuel. «La enseñanza de estrategias de razonamiento en el área de ciencias sociales». A: *Íber, didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia*, núm. 29 (julio/agosto/septiembre 2001), p. 95-105
- MORIN, Edgar. *Los siete saberes necesarios para la educación del futuro*. Barcelona: Paidós, 2001
- NUSSBAUM, Luci. «La discusión como género discursivo y como instrumento didáctico». A: *Textos de didáctica de la lengua y de la literatura*, núm. 20 (abril/mayo/junio 1999), p. 9-17
- Parlar i escriure per aprendre: ús de la llengua en situació d'ensenyament-aprenentatge des de les àrees curriculars*. Jaume Jorba i Bisbal; Isabel Gómez i Alemany, Àngels Prat i Pla (eds.) Bellaterra: La Universitat Autònoma. ICE, 1998 (Els Llibres de l'ICE de la UAB. Sèrie eines i estratègies; 7)
- PLANTIN, Christian. *La argumentación*. Barcelona: Ariel, 2001 (Ariel Pràcticum)
- PÉREZ ESTEVE, Pilar; RAMÍREZ MARTÍNEZ, Santos; SOUTO GONZÁLEZ, Xosé Manuel. *¿Cómo abordar los problemas ambientales y sociales desde el aula?* Valencia: Nau llibres, 1997
- «Problemas sociales relevantes en la enseñanza de las ciencias sociales. Educación secundaria obligatoria: una experiencia de aula». A: *Íber, didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia*, núm. 34 (octubre/noviembre/diciembre 2002), p. 113-125
- QUINQUER, Dolors. «El desarrollo de habilidades lingüísticas en el aprendizaje de las ciencias sociales». A: *Íber, didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia*, núm. 28 (abril/mayo/junio 2001), p. 9-56
- RIBAS, Montserrat. «De la explicación a la argumentación». A: *Textos de didáctica de la lengua y de la literatura*, núm. 29 (enero/febrero/marzo 2002), p. 11-20
- SIMPOSIUM DE DIDÁCTICA DE LAS CIENCIAS SOCIALES (10: 1999, marzo, 23-26: Logroño, La Rioja). *Un currículum de ciencias sociales para el siglo XXI: qué contenidos y para qué*. Logroño: Díada: Asociación Universitaria de Profesores de Didáctica de las Ciencias Sociales: Departamento de Ciencias Humanas y Sociales de la Universidad de la Rioja, 1999
- TERRICABRAS, Josep María. *Atreveix-te a pensar: la utilitat del pensament rigorós en la vida quotidiana*. Barcelona: La Campana, 1999 (Obertures; 2)
- WESTON, A. *Las claves de la argumentación*. Barcelona: Ariel, 2001

DICCIONARIS, ALBERTÍ

DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA IL·LUSTRAT (Gran)

PREU
PROMOCIÓ
12,47 €

880 pàgines
43.028 entrades
947 dibuixos
75.967 accepcions

DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA

38a edició 13,45 €

DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA

23.775 entrades
18.355 accepcions
657 locucions

DICCIONARI CASTELLÀ-CATALÀ CATALÀ-CASTELLÀ

ce
ALBERTÍ

DICCIONARI CASTELLÀ-CATALÀ CATALÀ-CASTELLÀ (Gros)

101.500 entrades 40.543 accepcions 4.952 locucions

22a edició 38,00 €

CASTELLÀ-CATALÀ/CATALÀ-CASTELLÀ (Mitjà) 17a edició. 16,50 €

CASTELLÀ-CATALÀ/CATALÀ-CASTELLÀ (Petit) 15a edició. 11,50 €

ce ALBERTÍ, EDITOR

Bruc, 154 · 08037 Barcelona · Tel.: 93 207 18 87

L'article recull l'experiència de l'escola del Mar, que va proposar i iniciar un treball de solidaritat per crear una biblioteca a Diakha Madina, un poble del Senegal, amb les aportacions voluntàries de les famílies de l'escola i del seu entorn, i explica la relació que volen mantenir amb els infants del poble.

Compartim un SOMNI: impulsem la biblioteca de Diakha Madina

Teresa Guillaumes

Escola del Mar

Àfrica Guerrero

Associació d'Amics de Diakha Madina

Al llarg de la història pedagògica de l'Escola del Mar, la biblioteca ha estat un dels punts fonamentals de la vida del centre.

En els tres últims cursos estem participant en el projecte BIBES (Biblioteques Escolars) de l'Institut Municipal d'Educació, un projecte que ens ha permès informatitzar la biblioteca i dinamitzar-ne l'ús en l'entorn educatiu.

Aquest també és el quart any que col·laborem amb la caravana solidària al Senegal que organitza la Regidora de Participació Ciutadana de l'Ajuntament de Barcelona.

Les famílies de l'escola hi han aportat tot tipus de materials. El curs passat, la comunitat educativa de l'Escola del Mar

es va plantejar dos nivells d'implicació i solidaritat amb el Senegal: d'una banda, aportant els diferents materials que es demanen de manera solidària per a la caravana i, de l'altra, un segon nivell d'implicació i millora de la participació solidària amb el Senegal fent un pas endavant i proposant la creació d'una biblioteca al poblat de Diakha Madina, que naixeria, tal com va néixer en el seu dia, la biblioteca de l'Escola del Mar, amb aportacions voluntàries de les famílies de l'escola i d'altres del nostre entorn.

D'aquesta manera donàriem un sentit a la solidaritat que pretenem inculcar tant pares i mares com mestres. La idea va ser portar llibres en francès i, en una fase posterior, aportar llibres que nosaltres prèviament haguéssim llegit en català, per iniciar posteriorment un intercanvi d'opinions que per a tots seria molt enriquidor.

L'objectiu general que ens plantejàvem estava subjecte a un dels trets d'identitat que tenim recollit en el projecte educatiu del centre:

«L'Escola del Mar és una escola *participativa* que prepara els alumnes per a una implicació en la vida social i cultural com a ciutadans responsables. L'escola es viu com un projecte comú on cada sector, amb el coneixement recíproc i des de les responsabilitats que li pertocuen, s'obre al diàleg constructiu i a la mútua col·laboració.»

Els objectius específics que ens plantejàvem en aquesta experiència eren:

- Proporcionar als nens experiències de participació on exercitin les capacitats de diàleg, de tolerància i de solidaritat, implicant tota la comunitat educativa en projectes que formen part de la *vida social de l'escola* per tal de formar *ciutadans responsables*.

- Compartir amb la comunitat educativa una actitud d'obertura i respecte cap a altres cultures.

- Crear *espais de diàleg* i col·laboració mútua entre els diferents sectors, segons les responsabilitats corresponents.

- Treballar el concepte *solidaritat amb una experiència concreta* que és propera a l'escola i que facilita la continuïtat i l'intercanvi.

- Establir *contacte amb associacions* que treballen al nostre districte.

La metodologia que ens plantejàvem tenia a veure amb la participació dels diferents estaments de la comunitat educativa. Així, doncs, la idea sorgeix quan una persona del poblat de Diakha Madina, ja coneguda a l'escola per la participació que ja fa temps mantenim amb aquest projecte, ve i ens explica la situació i les necessitats respecte a la creació d'una biblioteca.

Se'n parla a les classes i a la reunió de representants i s'acorda col·laborar-hi.

Es traspasa la proposta al Consell Escolar i a l'AMPA, i des de tots els estaments s'està d'acord a col·laborar-hi.

Es reuneixen els alumnes delegats i els secretaris de les classes amb dues persones de l'equip directiu i un mestre en aquesta reunió de delegats es planteja la proposta i la manera d'engegar-ho tot plegat.

1. Sabem que els llibres que llegeixen són en francès, per tant cal trobar una manera d'adquirir-los.
2. Ens posem en contacte amb la llibreria Baïbars, la qual fa temps que manté projectes de col·laboració amb el Senegal.
3. Amb l'ajuda de la llibreria, que també farà un aportació de llibres per al poblat, muntem una «parada» a l'escola per tal que les famílies puguin comprar amb comoditat llibres en francès.
4. El treball està coordinat pels alumnes de 4t, ja que tindran possibilitat de fer-ne un seguiment els propers cursos.
5. Amb els llibres comprats, els alumnes, amb ajuda de pares i mestres, faran un catalogació senzilla, per tal de donar-los equipats amb fitxes de préstec i teixell. Aquest treball també els ajudarà a aprofundir el coneixement de la seva biblioteca, la qual està acabant la fase d'informatització gràcies al projecte BIBES.
6. Finalment es faran les caixes i avisarem que les passin a recollir perquè puguin sortir amb la Caravana Solidària a l'Àfrica Occidental.
7. Dia a dia, es farà el seguiment de la caravana solidària des de les classes i a la cartellera de l'escola a través de correu electrònic.

90 Any del Llibre

8. Al mes de gener, vindran persones de l'Associació per mostrar-nos amb documents gràfics, fotos i vídeo com ha anat l'entrega de llibres.

Ara ja ha passat un any d'aquella aventura i estem contents d'haver iniciat el treball de solidaritat des de la cultura. Sentim la biblioteca de Diakha una mica com a part de la biblioteca de l'Escola del Mar i seguim compartint el somni amb d'altres centres com per exemple els instituts del nostre itinerari per tal de fer més important la nostra col·laboració .

Queda pendent la fase de l'intercanvi entre els diferents nens i nenes de l'Escola del Mar i de l'École élémentaire de Diakha Madina, Senegal.

L'Associació Amics de Diakha Madina

És una Associació del Districte Hortaguinardó que treballa per al desenvolupament d'una zona del Senegal oriental. Entre els nostres objectius, se'n destaquen dos molt importants:

- treballar per la sensibilització d'infants i joves envers la cultura mandinga;
- potenciar la solidaritat.

Amb aquesta idea fa anys que treballem amb l'Escola del Mar, recollint material, que enviem un cop a l'any al Senegal, però per a nosaltres és més important la dinàmica de col·laboració que s'ha creat entre els infants de Diakha i els de l'Escola del Mar.

Quan l'any passat vàrem arribar al poblat amb les caixes plenes de llibres, i els vam començar a posar sobre les taules de l'escola, va ser molt impactant l'actitud dels nens i les nenes d'allà que no havien tingut mai un llibre a les mans. Es miraven els dibuixos amb uns ulls! És difícil transmetre la sensació que vam experimentar.

Per a nosaltres, aquesta experiència és una oportunitat més d'enriquir-nos mútuament. Els nens i les nenes del Senegal reben material i afecte, i els nens i les nenes de l'Escola de Mar tenen l'oportunitat de col·laborar en un projecte que els resulta molt proper i de conèixer una realitat molt diferent de la seva.

Des de l'Associació esperem que aquest sigui el principi d'una gran relació i que continuï sent tan profitosa per a tots.

VI Premi a la Recerca i la Innovació Educatives Angeleta Ferrer i Sensat

L'Àrea d'Educació i Família de l'Ajuntament de Reus convoca la sisena edició del Premi Angeleta Ferrer i Sensat per incentivar la recerca i la innovació educatives d'aquells/es professionals que treballen, individualment o en grup, a partir d'una anàlisi de la seva experiència en els diferents àmbits educatius, formals o no formals, en qualsevol àmbit de la vida col·lectiva, i que contribueixen a la millora qualitativa de l'educació i a la renovació pedagògica.

PARTICIPANTS

Poden participar-hi els/les professionals de l'educació de tots els nivells i àmbits de l'educació formal i no formal dels Països Catalans.

TEMÀTICA

Els treballs presentats han de ser inèdits i reflectir el procés d'elaboració, implementació i avaluació d'una experiència educativa innovadora, ben fonamentada i fàcilment generalitzable.

IDIOMA

Els treballs s'han de presentar en llengua catalana.

PRESENTACIÓ

- Cal presentar tres còpies del treball en format paper o en suport informàtic (Word) i fer-hi constar un lema o pseudònim. Es pot acompanyar de material complementari (CD-ROM, vídeo...).
- S'hi ha d'annexar una sinopsi amb una extensió mínima de 5 pàgines i màxima de 10.
- El treball s'acompanyarà d'un sobre tancat, a l'exterior del qual figurarà el lema o pseudònim que consta en el treball. A l'interior del sobre s'indicaran el nom i cognoms, el NIF, l'adreça i el telèfon de l'autor/a o autors/es i un breu currículum.

TERMINI I LLOC DE PRESENTACIÓ

La data límit de presentació dels treballs serà el 16 d'octubre de 2005, abans de les 12 h, i es faran arribar a l'Oficina d'Atenció al Ciutadà de l'Ajuntament de Reus (plaça del Mercadal, 1, 43201) a nom del jurat del VI Premi a la Recerca i la Innovació Educatives Angeleta Ferrer i Sensat.

PREMI

El premi està dotat amb 3.000 € al treball guanyador.

JURAT

El jurat estarà constituït per professionals de l'àmbit educatiu designats per l'Àrea d'Educació i Família de l'Ajuntament de Reus.

- Empar Pont i Albert, tinenta d'alcalde delegada d'Educació i Família de l'Ajuntament de Reus, que presideix el jurat.
- Josep Lluís Jardí Rodríguez, coordinador de l'ICE, de la URV.
- Carme Tomàs Martorell, en nom de l'Associació de Mestres Rosa Sensat i directora de la revista Perspectiva Escolar.
- Enric Valls Giménez, professor de la URV.
- Joan Massana Cabré, representant del Consell Escolar Municipal.
- Cristina Salagaray Lunes, representant del Consell Escolar Municipal.
- Encarna Rega Molina, tècnica d'educació de l'Àrea d'Educació i Família.
- Raquel Prius Sardà, cap d'Ensenyament i Assessorament Lingüístic de l'Ajuntament de Reus que actuarà com a secretària, amb veu i sense vot.

El jurat podrà atorgar mencions d'honor i/o fins i tot declarar el premi desert. El seu veredicté serà inapel·lable.

LLIURAMENT DEL PREMI

El lliurament del premi tindrà lloc entre els dies 14 i 25 de novembre de 2005.

DIPÒSIT

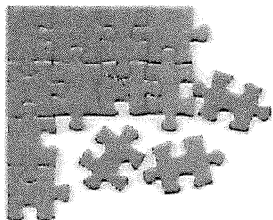
Els treballs no premiats es podran recollir a l'Àrea d'Educació i Família durant els tres mesos següents al lliurament del premi o es tornaran a qui n'acrediti ser l'autor/a o autors/es.

CONDICIONS ADDICIONALS

- La participació en aquest concurs pressuposa l'acceptació de les bases.
- Cada participant pot presentar més d'un treball al premi.
- El guanyador es compromet a cedir a l'Ajuntament de Reus els drets de propietat intel·lectual d'explotació de l'obra, per la qual cosa haurà de signar el corresponent document de cessió com a condició d'eficàcia de l'acord del jurat.
- L'autor/a o autors/es hauran de fer constar la referència "treball guanyador del VI Premi a la Recerca i Innovació Educatives, Angeleta Ferrer i Sensat, Premis Reus 2005. Àrea d'Educació i Família. Ajuntament de Reus", en el cas que es faci qualsevol tipus de difusió del treball guanyador.
- L'import del premi estarà subjecte a les retencions legalment establertes.
- L'organització resoldrà les qüestions no previstes en aquestes bases.

AJUNTAMENT DE REUS
EDUCACIÓ I FAMÍLIA

Fòrum Social per l'Educació a Catalunya

Manifest

El Fòrum Social per l'Educació a Catalunya, manifesta:

1. Que volem una educació emancipadora que impliqui a tothom.

Entenem l'educació com un dret universal i un bé públic, que abasta més enllà de les etapes d'escolarització formal de les persones, ja que forma una part indissociable de la vida dels ciutadans i de les ciutadanes. L'educació és una eina imprescindible en la formació integral de les persones i és, per tant, una responsabilitat col·lectiva que depassa el marc escolar i que l'administració té el deure de garantir en condicions de qualitat i d'igualtat. L'educació, a més de ser una necessitat per a l'emancipació personal i col·lectiva, és una de les condicions per fer possible una societat cohesionada, inclusiva i justa.

Així doncs, hem d'assumir una doble tasca: d'una banda ens cal la implicació de tots els sectors socials en la millora del sistema educatiu, però, alhora, ens cal també un treball interdisciplinari entre tots els sectors i agents socials en el procés educatiu de les persones al llarg de la seva vida. I aquí fem referència a la família, l'escola, els serveis socials, els centres oberts, les entitats culturals, l'educació d'adults, els mitjans de comunicació, l'educació no formal, l'educació en el lleure, el món laboral, etc.; ningú no pot defugir la seva quota de responsabilitat.

2. Que l'educació a Catalunya ha de donar resposta als profunds canvis socials i ha de controlar les creixents tendències privatitzadores.

L'actual model de globalització promou la mercantilització de l'educació i del coneixement, a través d'instàncies com l'Acord General de Comerç i Serveis que impulsen l'OMC i el BM. Assistim a una presència creixent dels interessos privats, tant

als ensenyaments obligatoris, com a la universitat i la formació professional. Tot això posa en perill la concepció de l'educació com a bé públic i com a dret fonamental.

Els canvis socials i de mentalitat experimentats al nostre país durant les darreres dècades han tingut repercussions en l'ensenyament. Ens referim, entre d'altres, a l'emergència de diferents models de família; a la incorporació massiva de les dones al treball remunerat; a la incompatibilitat d'horaris laborals, escolars i familiars amb les necessitats d'atenció dels infants i els joves; a les noves tecnologies; a l'augment de la immigració; a la nova concepció d'inclusió que implica la incorporació de l'alumnat amb discapacitats diverses als centres ordinaris. Una sèrie de noves necessitats que no han estat acompanyades de l'atenció i els recursos necessaris que les administracions haurien hagut de posar en l'ensenyament públic, de manera que l'actual sistema educatiu a Catalunya no garanteix prou una educació de qualitat per a tothom ni la imprescindible funció de cohesió social.

Més específicament, no s'ha fet l'esforç necessari perquè la distribució dels alumnes reflecteixi la diversitat cultural i social present a la societat, sinó que s'ha permès la concentració de l'alumnat estranger i amb menys recursos en unes mateixes escoles. Un fet que dificulta una cohesió social que només és possible a través de la convivència en les mateixes aules d'alumnat de diferents procedències, nivells socials i culturals, capacitats i limitacions.

3. Que és necessari un canvi de model educatiu del qual l'ensenyament públic sigui l'eix vertebrador.

Davant d'aquesta situació, es fa del tot imprescindible un canvi de model educatiu que garanteixi, a més de la seva funció de transmissió de la llengua i la cultura pròpia del nostre país, la funció social d'ajudar a compensar desigualtats i oferir una veritable igualtat d'oportunitats.

L'educació ha de promoure els valors que formen part del patrimoni comú de la societat democràtica: la llibertat de consciència, la llibertat d'expressió, el respecte a la pluralitat i la diferència, el reconeixement de la diversitat cultural, afectiva i sexual, els valors no sexistes i la cultura de la pau. Reafirmem també el caràcter laic de l'escola pública; aquesta ha de tractar la història i les característiques de les diferents religions i cosmovisions de forma aconfessional i ha d'evitar continguts i enfocaments de caràcter doctrinari o confessional, que pertanyen exclusivament a l'esfera privada de les persones, ha de ser respectuosa amb la diversitat de creences i n'ha d'incloure també la seva absència.

Per tot això, és imprescindible que *l'ensenyament públic sigui l'eix vertebrador de tot el sistema educatiu*, que compti amb el necessari prestigi social per tal de convertir-se en l'opció majoritària, i s'eviti l'actual fragmentació social a l'escola. Per a la qual cosa, cal aturar la creixent privatització de l'ensenyament en tots els aspectes i cal revisar l'actual política de concerts. Cal també redefinir el concepte de «servei públic», que s'ha d'entendre com allò que pertany a la comunitat i està gestionat i supervisat democràticament.

Cal promoure les mesures adequades de prevenció del fracàs escolar, d'atenció a l'alumnat amb necessitats educatives especials a causa de l'alumnat amb discapacitats d'ordre físic, psíquic o sensorial, així com de l'alumnat superdotat, d'atenció a l'alumnat provinent de sectors socials i econòmics desfavorits i d'acolliment de l'alumnat nouvingut, amb propostes concretes d'actuació i la implicació de tots els professionals i de la resta de la comunitat educativa. Cal també la introducció de l'educació audiovisual i la presència de l'educació emocional per tal d'afavorir l'autoestima de tots i totes i la seva formació global.

Per tot això, és necessari i urgent ampliar les partides pressupostàries destinades a l'ensenyament públic, amb l'objectiu de situar la despesa educativa de Catalunya, com a mínim, al nivell de la mitjana europea.

Finalment, les persones i organitzacions que han participat en aquest Fòrum Social per l'Educació a Catalunya, considerem que l'educació és una eina fonamental per avançar cap a una societat més justa, més igualitària i més pròspera, i que, per tant, és imprescindible que tots els sectors i agents socials s'impliquin en la consecució d'aquest objectiu.

I és per això que les persones aquí presents **ENS COMPROMETEM:**

- A lluitar per aquesta millora de la societat i, per tant, de l'educació.
- A fer propostes, des de cada àmbit, per tal d'aconseguir una educació que respongui a les necessitats de tota la població.
- A treballar de manera interdisciplinària entre els diferents sectors i agents socials.
- A implicar-nos en la consecució d'un ensenyament públic, laic, inclusiu i de qualitat que aplegui tots els infants i joves de Catalunya.
- A pressionar per tal que s'elimini la fragmentació social als centres educatius, derivada de l'existència de xarxes educatives diferents i desiguals.
- A fomentar un debat plural i fluid entre les persones i agents que intervenen en el fet educatiu.

I és per això que les persones aquí presents **RECLAMEM a les Administracions pertinents:**

1. Que vetllin per una educació universal i gratuïta, que respongui a les necessitats reals de les persones i assegurin una veritable igualtat d'oportunitats.
2. Que es proporcionin les eines i els recursos necessaris per garantir una educació al llarg de tota la vida i es posin els mitjans necessaris per fer possible una oferta educativa àmplia que inclogui tots els àmbits de l'educació.
3. Que es garanteixi la resposta pública a les necessitats educatives de les persones adultes amb l'adequada redefinició de les escoles d'adults, i en concret, que es garanteixi l'atenció educativa a les persones adultes immigrades.
4. Que s'asseguri l'educació infantil pública i gratuïta de 0 a 6 anys i sigui reconeguda com un dret de tots els nens i nenes.
5. Que es treballi per adequar la vida laboral a les necessitats dels pares i mares per tal que puguin realitzar amb condicions la seva funció educativa.
6. Que es garanteixi la millora de les competències teòriques i pràctiques de tots els professionals (mestres, educadors/es socials, professors/es, pedagogs, psicòlegs, etc.) que intervenen en els processos educatius, i s'assegurin unes condicions de treball dignes per a tots i totes, a partir del primer cicle d'escola infantil..
7. Que les Administracions apostin decididament per prioritzar una xarxa pública d'educació en tots els nivells educatius i que respongui a les necessitats de totes les persones. Que es faci una revisió a fons dels criteris de concertació dels centres privats o d'iniciativa social, per tal que tots els centres que reben fons públics compleixin tots els requisits legals, socials i propis d'un servei públic. Aquells que no els complissin no haurien de rebre cap mena de subvenció pública.
8. Que les Administracions haurien de tenir com a objectiu a llarg termini que totes les escoles i els serveis educatius finançats amb diner públic siguin de titularitat pública. Per a la qual cosa cal establir nous mecanismes per tal que els centres privats que tinguin una voluntat de servei públic es puguin integrar a la xarxa pública, garantint la permanència dels llocs de treball.
9. Que es posin tots els recursos humans, tècnics i materials necessaris per atendre tota la diversitat de l'alumnat i per assegurar un sistema educatiu inclusiu i una veritable igualtat d'oportunitats.
10. Que es garanteixi la laïcitat del sistema educatiu, l'educació intercultural i coeducativa, que promogui la igualtat entre els homes i les dones, el respecte a les diferents llengües i cultures, opinions i creences, el respecte a l'orientació sexual de cada persona, que treballi per la creació d'una consciència crítica, que impulsi els valors democràtics i se suprimeixi dels plans d'estudis tot enfocament i contingut doctrinari, sexista, homòfob o racista.
11. Que s'asseguri una major inversió en tots els àmbits socials que incideixen en els

processos educatius: educació d'adults, educació no formal, educació en el lleure, comunitats educatives, educació social, equipaments socioculturals, centres oberts, biblioteques, associacionisme educatiu, esplais, etc. Que s'asseguri un augment substancial dels pressupostos dedicats a l'educació, que situïn la despesa del nostre país en la mitjana europea. La qual cosa implica un compromís de les Administracions a situar la despesa d'educació en un 6 % del PIB, en un màxim de tres anys.

VOLEM UNA EDUCACIÓ EMANCIPADORA.

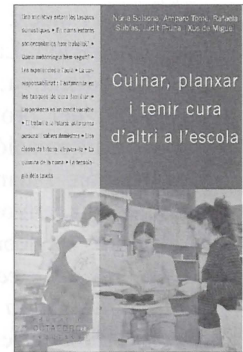
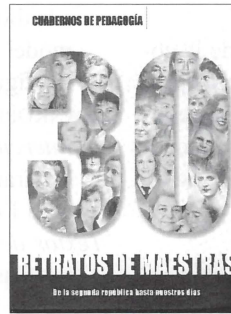
VOLEM QUE EL SABER, LA CULTURA I L'EDUCACIÓ NO SIGUIN UNA MERCADERIA MÉS, SINÓ EINES DE TRANSFORMACIÓ I MILLORA SOCIAL.

VOLEM QUE AQUEST FÒRUM SIGUI UN IMPULS EN LA LLUITA PER UN SISTEMA EDUCATIU PÚBLIC, LAIC I DE QUALITAT PER A TOTHOM.

UN ALTRE MÓN ÉS POSSIBLE

UNA ALTRA EDUCACIÓ ÉS NECESSÀRIA

Barcelona, 27 de febrer de 2005

Novetats bibliogràfiques

Biblioteca Rosa Sensat

BADIA SOLÉ, Marta; VIDAL MOMBRÚ, Àngels. *Tat! Recull de moixaines, jocs i cançons per a infants*. Tarragona: Arola Editors, 2005. Acompanya el llibre un CD amb l'enregistrament de totes les propostes.

Cuinar, planxar i tenir cura d'altri a l'escola. Barcelona: Octaedro, 2005

ECO, Umberto. *Historia de la belleza*. Barcelona: Lumen, 2004

GARDNER, Howard. *Las cinco mentes del futuro. Un ensayo educativo*. Barcelona: Paidós, 2005 (Paidós Asterisco; 11)

LACROIX, Michel. *El culte a l'emoció. Atrapatats en un món d'emocions sense sentiments*. Barcelona: La Campana, 2005 (Oberures; 17)

LEVINE, Mel. *Mentes diferentes, aprendizajes diferentes. Un modelo educativo para desarrollar el potencial individual de cada niño*. Barcelona: Paidós, 2003

LONGWORTH, Norman. *El aprendizaje a lo largo de la vida en la práctica*. Barcelona: Paidós, 2005 (Paidós Transiciones; 56)

Extracte de l'índex:

Aprender a aprender, aprender a vivir: herramientas y técnicas del aprendizaje a lo largo de la vida; El derecho de todos y la responsabilidad de todos: la comunidad como recurso para el aprendizaje; Crear entornos de aprendizaje: asociaciones y procesos; El impacto del aprendizaje a lo largo de la vida en los centros educativos del siglo XXI; ¿Qué lugar ocupan las escuelas en el aprendizaje continuo?; Estrategias escolares y planes empresariales; Nuevos recursos en todas partes: utilizar la comunidad; El currículum basado en las destrezas; Llevar la escuela al mundo y el mundo a la escuela: el currículum social; Todo al servicio del aprendizaje: los profesores, la tecnología y las herramientas.

MARINA, José A. *La intel·ligència fracassada*. Badalona: Ara Llibres, 2005

Una educación de calidad para todos y entre todos. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia, 2005

- Extracte de l'índex:
La participació; Las aportaciones de la comunidad educativa; Las enseñanzas; El protagonismo del profesorado; Centros educativos: participación, autonomía, dirección y evaluación; Financiación, municipalidad, servicios educativos, discapacidad, escuela rural; Foros de debate en la web.
- Pantallas, juegos y educación. La alfabetización digital en la escuela.* Begoña Gros (Coord.) Bilbao: Desclée De Brouwer, 2004
- Personatge a la vista! Llibres que fan lectors.* Teresa Duran (Coord.) Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Presidència, 2005
- PUJOL I PONS, Esteve. *Eduquem persones. Reflexions d'un mestre sobre l'educació a l'inici del segle XXI.* Barcelona: Mediterrània, 2004
- SANS, Soledat; BALADA, Marta. *Miravaca.* Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat, 2005 (Fragments; 03)
- Extracte de l'índex:
Taller de plàstica Carrau Blau: L'arribada; Abans i després; Motivació; Referents per a la didàctica a l'escola; El dibuix a partir de model o del natural; Una proposta per a la configuració de la forma plàstica.
- SIANKOPE, Joseph; VILLA, Olga. *Música e interculturalidad.* Madrid: Los Libros de la Catarata, 2004. Acompanya el llibre un CD amb l'enregistrament de les propostes.
- Textos de Miguel de Guzmán.* Francisco Martín Casalderrey e Inmaculada Fuentes Gil (Eds.) Madrid: Federación Española de Sociedades de Profesores de Matemáticas, 2005
- Extracte de l'índex:
Miguel de Guzmán: Matemáticas, rigor y creatividad; Juegos matemáticos en la enseñanza; Animación o dinamización de un grupo de trabajo de Resolución de problemas alrededor de los contenidos del currículo; Tendencias actuales en educación matemática; Matemáticas y estructura de la naturaleza.
- Treinta retratos de maestras. De la segunda república hasta nuestros días. Cuadernos de Pedagogía. Especial 30 años.* Madrid: CISSPRAXIS, 2005

Eduquem l'afecte

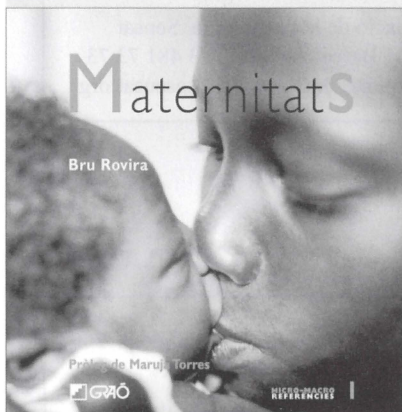
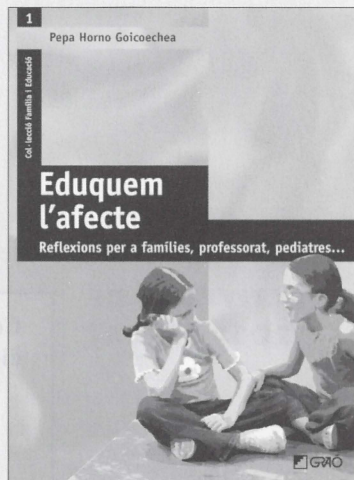
NOVA COL·LECCIÓ
FAMÍLIA I EDUCACIÓ

Reflexions per a famílies, professorat, pediatres...

Pepa Horno

142 pàgines 13,00 €

Per què les paraules dels éssers que estimem ens fan tant de mal? I per què sembla que sempre perjudiquem més les persones que més estimem? Per què de vegades no som capaços de canviar allò que ens disgusta de nosaltres mateixos o dels nostres fills i filles? Com apren un infant a somriure? Per què les persones que vam estimar, encara que se'n vagin, romanen presents a la nostra vida? Per què ens costa tant demanar perdó als nostres fills i filles? Per què dues persones que han viscut una mateixa experiència expliquen històries tan diferents sobre el que ha passat? L'afecte s'educa, es fomenta, es construeix i es danya. Les relacions afectives són un procés de dues persones, únic i irrepetible, que dona a totes dues la seguretat bàsica per relacionar-se amb el món i els models de referència necessaris per entendre'l, per absorbir el coneixement i per aprendre a relacionar-se amb els altres. Les ferides que deixem en aquest procés afecten la resta del desenvolupament de l'infant.

MaternitatS

BRU ROVIRA

84 pàg. 16,00 €

Fotografies de mares i fills de diferents continents, vistes amb els ulls dels nens de les nostres escoles, els quals les han enriquit amb els seus sentiments i amb el seu interès, amb les històries que són capaços d'evocar o inventar.

KUITO • IRAN • A LA CONSULTA MÈDICA • NASCUT A LA CARRETERA • ENTRE REIXES • ELS INTOCABLES • SATTÀ • L'HABITACIÓ BUIDA DE LA MILICIA • SOMÀLIA • MAQUILADORA • MUSULMANS • EL BIBERÓ D'EN TONI • BALTASAR • UNA BALA PERDUDA • GUATEMALA. AL MERCAT D'ANTIGUA • FES'ME UN PETÓ

C/ Francesc Tàrrrega, 32-34
08027 Barcelona

www.grao.com

Tel.: 93 408 04 64

graoeditorial@grao.com

Cartellera

ACTIVITATS DE ROSA SENSAT

**Com observar l'eclipsi de Sol del 3 d'octubre de 2005
dimecres 18 de maig, a les 18 h**

R O S A
S E N
S A T

Coneixerem què són els eclipsis i quan es produeixen,
i donarem pautes i farem una pràctica de com es pot gaudir i
treballar a classe l'eclipsi solar del 3 d'octubre.

A càrrec de: **Montserrat Parellada**, pedagoga
i responsable del Planetari Fora d'òrbita

Lloc: Sala de Mar de l'Associació de Mestres Rosa Sensat
Av. de les Drassanes, 3 • 08001 Barcelona • Tel.: 93 481 73 73
E-mail: associacio@rosasensat.org • <http://www.rosasensat.org>

TAULA RODONA

**Qui són els professionals de l'educació?
Barcelona, 23 de maig de 2005, a les 19 h**

Organitza: Grup de treball de la UNESCO

Lloc: Escola Universitària de Treball Social
Pere Tarrés (URL)

Santaló, 37 • Barcelona

Podeu trobar les conclusions i relatories del
Fòrum Social de l'Educació a:
<http://www.forumeducacio.org>

PARLAMENT

**Parlament Català de les Religions 2005
Barcelona, 29 de maig de 2005**

Organitza: Xarxa Catalana d'Entitats
de Diàleg Interreligiós

Informació: Centre UNESCO de
Catalunya

Tel.: 93 458 95 95 • Fax: 93 457 55 81

E-mail: secretaria@audir.org

<http://www.audir.org>

JORNADES

13ª Jornadas de Bibliotecas Infantiles, Juveniles y Escolares

¿Nuevas lecturas? ¿Nuevas formas de leer? Lectura y escritura multimedia en las bibliotecas públicas y escolares

Salamanca, 26, 27 i 28 de maig de 2005

Organitza: Centro Internacional del Libro Infantil y Juvenil (CIIJ) de la Fundación Germán Sánchez Ruipérez

Inscripció electrònica: www.fundaciongsr/jornadas

Informació telefònica: 93 327 22 28 (de 9 a 15 h)

PREMIS

9è Premi BATEC

A la recerca i innovació educatives

Poden participar-hi els i les professionals de l'educació, a títol individual o per equips de treball, de tots els nivells educatius i àmbits de l'educació formal i no formal dels Països Catalans.

Convoca: Institut d'Educació «Ramon Barrull» de l'Ajuntament de Lleida

Termini de presentació: Els treballs s'han de presentar **abans del 31 d'octubre de 2005 a:**

Registre de l'Ajuntament de Lleida
Pl. de la Paeria 11, baixos (edifici Pal·las)

Premi Joan Profitós d'assaig pedagògic 2005

La Fundació «Joan Profitós» sota el patronatge de l'Escola Pia de Catalunya, convoca aquest premi amb la finalitat d'estimular la reflexió sobre aquelles accions pedagògiques que malden per desenvolupar íntegrament la persona.

Termini de presentació: Els originals s'han de trametre **abans del 13 d'octubre de 2005 a:**

Fundació «Joan Profitós»

Rda. Sant Pau 80, 2n • Barcelona

FÒRUM

CONGRÉS

V Congrés Multimèdia Educatiu *Els reptes educatius de la societat digital* **Barcelona, 29 i 30 de juny i 1 de juliol de 2005**

Organitza: ICE de la UB

Informació: Tel.: 93 403 51 91

Fax: 93 402 21 16

E-mail: ice@ub.edu

VII Fòrum d'Educació

Multiculturalitat i educació: bases per a la cohesió social i la ciutadania participativa
Barcelona, 10 i 11 de juny 2005

Lloc: Casa de Convalescència de l'Hospital de Sant Pau

Informació: ICE de la UAB

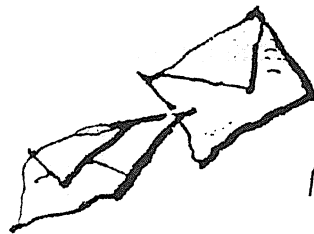
Tel.: 93 581 23 97 / 93 581 29 69

E-mail: quim.canals@uab.es

<http://www.uab.es/ice>

Inscripcions: **del 15 de maig al 3 de juny**

Carta a les lectores i als lectors

Les llengües estrangeres als instituts de secundària

Benvolgudes amigues,
benvolguts amics:

Actualment, l'anglès com a primera llengua estrangera s'ha generalitzat pràcticament a tot Catalunya. Ara bé, després que els alumnes hagin passat anys estudiant aquesta llengua, curiosament ben poca gent pot parlar-la amb certa correcció i fluïdesa. Per exemple, com és que encara no s'exigeix un examen oral a la prova de selectivitat? Potser que repensem què passa en general.

Pel que fa referència a l'aprenentatge de segones llengües estrangeres, normalment el francès o l'alemany, sembla que encara estem pitjor. Aquest és el cas de l'IES Marianao de Sant Boi de Llobregat, on jo ensenyo alemany com a segona llengua estrangera i optativa a partir de 3r d'ESO. L'alumnat disposa de tres hores setmanals tant a 3r com a 4t. Fins aquí molt bé, tot i que no estaria gens mala-

ment que els alumnes comencessin a aprendre aquesta llengua ja a 1r d'ESO i, evidentment, garantint el mínim de les tres hores setmanals, perquè si no hi ha aquesta freqüència mínima des d'un principi no val la pena avançar l'edat d'aprendre un idioma.

El gran problema amb el qual tant jo com altres companys d'altres instituts ens trobem, es presenta quan els alumnes volen continuar el segon idioma estranger a batxillerat, ja que de tenir les tres hores passen a tenir-ne només dues tant a 1r com a 2n de batxillerat, la qual cosa és totalment insuficient per aconseguir que l'alumnat tingui un domini de la llengua alemanya, o de la francesa, o de qualsevol altra segona llengua estrangera, mínimament acceptable quan acabi l'etapa de batxillerat. Crec que l'actual sistema educatiu s'hauria de replantejar en aquest aspecte.

Per si encara no fos poc, al meu institut també s'imparteix un cicle formatiu de grau superior anomenat «Comerç In-

ternacional», on també s'apren l'alemany com a segona llengua estrangera. Fins aquí tot també molt bé, però el problema és la repartició d'hores d'anglès i d'alemany que s'ha fet entre els dos anys que dura el cicle. En lloc de repartir equitativament les hores de les dues llengües, a 1r fan només anglès i a 2n només alemany, cosa que crea als alumnes una bona confusió mental i una discontinuïtat absoluta en l'aprenentatge de les dues llengües.

És cert que amb el canvi de govern s'estan duent a terme millores en el sistema educatiu, però no en aquestes qüestions. Tinc la sensació que encara no s'ha arreglat res i que el professorat de llengües estrangeres, principalment de francès i d'alemany, en resulta afectat. I no cal dir l'alumnat, que no assoleix un bon nivell ni d'anglès ni de segona llengua estrangera al nostre país, respecte la mitjana europea. Volem ser europeus de debò?

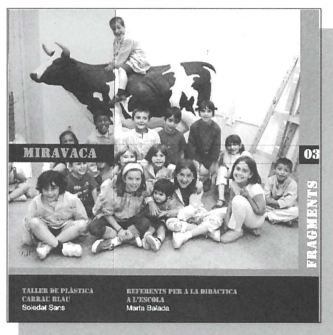
Marta Pombo Sallés
Sant Boi de Llobregat

novetat

Miravaca

Soledat Sans i Marta Balada

Col·lecció Fragments, 3
48 pàg. PVP: 13 euros

Miravaca és un dels **25 títols**, que recull l'**experiència pedagògica** singular i insòlita del centre **Carrau Blau** de Sant Just Desvern.

Cada títol de la col·lecció aprofundeix en els diversos aspectes («fragments») de la vida i del treball global del centre.

En l'experiència de *Miravaca*, les autores plantegen el model com a subjecte, estímul o motivació que contribueix a assolir coneixements i, en conseqüència, fan èmfasi a relacionar les formes que s'estudien en les àrees de coneixement amb el dibuix, com a possibles models amb els quals l'alumne pugui enriquir els aprenentatges.

R O S
S E N
S A T

**Associació de Mestres
Rosa Sensat**

Av. de les Drassanes, 3
08001 Barcelona
Tel.: 934 817 373 • Fax: 933 017 550
E-mail: associacio@rosasensat.org
<http://www.rosasensat.org>

**Distribucions
Pròleg, S. A.**

Mascaró, 35
08032 Barcelona
Tel: 933 472 511
Fax: 934 569 506
E-mail: prologo@ctv.es

UN PAÍS COMPROMÈS AMB L'EDUCACIÓ DE QUALITAT

Els Premis Catalunya d'Educació són l'expressió del reconeixement social dels mestres i professors, dels centres educatius, i de les institucions que s'han significat pel servei a l'educació i a la societat catalana.

**ASSOCIACIONS I INSTITUCIONS EDUCATIVES, PODEU PRESENTAR
LES VOSTRES PROPOSTES FINS AL 30 DE JUNY.**

**HAURÍEM D'APROFITAR AQUESTA OPORTUNITAT PER RESSALTAR
EL COMPROMÍS DE LA SOCIETAT VERS L'EDUCACIÓ.**

El lliurament dels premis tindrà lloc el pròxim mes de novembre al Palau de la Música Catalana.

Consulteu les bases a:

www.gencat.net/educacio/premiscat

Premis
Catalunya
d'Educació
2005